

Evon retkeilyalueen rakennetun kulttuuri- ympäristön inventointi 2022

**Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén, Hertta Hjelt ja Aino Salo
Saatsi Arkkitehdit Oy**

Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén, Hertta Hjelt ja Aino Salo
Saatsi Arkkitehdit Oy
pekka(at)saatsi.fi
www.saatsi.fi

Kansikuva: Ilmakuva Onninmajasta.
Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Julkaistu alunperin vuonna 2022 Saatsi Arkkitehtien julkaisuna:
Evon retkeilyalueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2022
ISBN 978-952-7430-24-8 (pdf)
ISBN 978-952-7430-25-5 (pdf)
ISBN 978-952-7430-26-2 (pdf)

© Metsähallitus, Vantaa, 2023

ISSN-L 1235-6549
ISSN (verkkojulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-377-097-3 (pdf)
Asianro MH 7745/2023

Evon retkeilyalueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2022

**METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN
MEAHCIRÁÐÐEHUS**

Kuvailulehti

Julkaisija	Metsähallitus	Julkaisuaika	17.10.2023
Luottamuksellisuus	Julkinen	Asianumero	MH 7745/2023

Tekijä(t) Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén, Hertta Hjelt ja Aino Salo

Julkaisun nimi Evon retkeilyalueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2022

Tiivistelmä

Selvityksen kohteena on Evon retkeilyalueen rakennettu kulttuuriympäristö. Evon retkeilyalue sijaitsee Hämeenlinnan Lammilla, Kanta-Hämeen maakunnassa Etelä-Suomessa.

Selvityksessä käsitellyt rakennetut ympäristöt olivat Onnimajan pihapiiri Alisen Rautjärven rannalla, Niinimäen pihapiiri retkeilyalueen kaakkoiskulmassa, varastokämppä ja varasto Hokajärven rannalla sekä Mustajärven tilan pihapiiri Valkea Mustajärven länsipuolella. Kohderakennukset sijaitsevat valtion retkeilyalueen ja opetusmetsän alueella.

Evon torpat eli Onnimaja, Niinimäki ja Mustajärvi pihapiireineen ovat syntyneet pääsääntöisesti 1800-luvulla, jolloin valtion omistama liikamaaksi nimitetty metsäalue jaettiin paikallisille taloilisille. Näiden rakennuskanta on täydentynyt maataloilte ominaisesti varastorakennuksilla, kotieläinsuojilla sekä asumuksilla. Hokajärven varastokämppä on rakennettu 1940-luvulla Hokajärven torpan maille metsätöitä tekevien sotavankien väliaikaisasunnoksi.

Inventointityön tarkoituksena oli kartoittaa Metsähallitukselle kulttuuriympäristöjen korjaus- ja kunnostustarvetta retkeilyalueen virkistyskäyttöä varten. Selvityksessä käydään läpi alueen historiaa ja rakentumista sekä olemassa olevien rakennusten nykytilaa. Inventointi ottaa kantaa rakennusten kuntoon, alkuperäisyyteen ja säilyneisyyteen sekä luo ehdotuksen rakennusten kulttuurihistoriallisista arvoista.

Avainsanat Evon retkeilyalue, kulttuuriympäristö, kulttuuriperintö, rakennukset

Sarjan nimi ja numero	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 246		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (verkkojulkaisu)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-097-3		
Sivumäärä	80 s.	Kieli	Suomi
Kustantaja	Metsähallitus, Luontopalvelut		

Presentationsblad

Utgivare	Forststyrelsen	Utgivningsdatum	17.10.2023
Sekretessgrad	Offentlig	Diarienummer	MH 7745/2023

Författare Emilia Saatsi, Pekka Saatsi, Riina Sirén, Hertta Hjelt och Aino Salo

Publikation Inventering av den byggda kulturmiljön i Evois strövområde 2022

Sammandrag

Utredningen gäller den byggda kulturmiljön i Evois strövområde. Evois strövområde ligger i Lammi i Tavastehus, i landskapet Egentliga Tavastland i södra Finland.

De byggda miljöerna som behandlades i utredningen var Onninmaja gårdstun vid stranden av Alinen Rautjärvi, Niinimäki gårdstun i strövområdets sydöstra hörn, magasinbyggnaden och magasinet vid stranden av Hokajärvi samt gårdstunet på Mustajärvi gård väster om Valkea Mustajärvi. Byggnaderna ligger i statens strövområde och i undervisningsskogen.

Torpen i Evois, dvs. Onninmaja, Niinimäki och Mustajärvi med sina gårdstun, är i regel från 1800-talet, då det statsägda skogsområdet, som kallades överloppsjord, delades ut till de lokala hushållen. Deras byggnadsbestånd har kompletterats med magasinbyggnader, husdjursstall och bostäder som är typiska för gårdarna. Hokajärvi magasinbyggnaden byggdes på 1940-talet som tillfällig bostad för krigsfångar som utförde skogsarbete på Hokajärvi torp.

Syftet med inventeringsarbetet var att kartlägga Forststyrelsens behov av att reparera och istandsätta kulturmiljöerna för användningen av strövområdet för rekreation. I utredningen behandlas områdets historia och bebyggande samt de befintliga byggnadernas nuläge. Inventeringen tar ställning till byggnadernas skick, autenticitet och bevarandestatus samt skapar ett förslag till byggnadernas kulturhistoriska värden.

Nyckelord Evois strövområde, kulturmiljö, kulturarv, byggnader

Seriens namn och nummer	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 246		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (online)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-097-3		
Sidantal	80 s.	Språk	Finska
Förlag	Forststyrelsen, Naturtjänster		

Sisällys

1 Tausta.....	7
1.1 Johdanto.....	7
1.1.1 Kohdealueen sijainti.....	8
1.1.2 Kaava- ja inventointitilanne	9
1.1.3 Muut suojelumääräykset.....	11
1.2 Alueesta yleisesti.....	13
1.2.1 Maisema.....	13
1.2.2 Metsä määrittää toimintaa.....	14
1.2.3 Osa-alueet.....	17
1.3 Kulttuurihistorialliset arvot.....	18
1.3.1 Historialliset arvot.....	18
1.3.2 Maisemalliset arvot.....	19
1.3.3 Rakennushistorialliset arvot.....	20
1.4 Rakennusten kunnosta.....	21
2 Rakennukset.....	23
2.1 Onninmaja.....	24
2.1.1 Pihapiiri.....	24
2.1.2 Onninmaja, Vuokratupa.....	25
2.1.3 Onninmaja, Saunarakennus.....	29
2.1.4 Onninmaja, Puuliiteri	31
2.1.5 Onninmaja, Lato	33
2.2 Hokajärvi.....	35
2.2.1 Pihapiiri	35
2.2.2 Hokajärvi, Varastokämppä.....	36
2.2.3 Hokajärvi, Varasto.....	40
2.3 Niinimäki.....	42
2.3.1 Pihapiiri	42
2.3.2 Niinimäki, Pientalo	43
2.3.3 Niinimäki, Navetta	46
2.3.4 Niinimäki, Aitta.....	48
2.3.5 Niinimäki, Sauna	50
2.4 Mustajärvi.....	52
2.4.1 Pihapiiri.....	52
2.4.2 Mustajärvi, Vuokratupa.....	53
2.4.3 Mustajärvi, Vaja	57
2.4.4 Mustajärvi, Aittarivi	59
2.4.5 Mustajärvi, Pientalo	61
2.4.6 Mustajärvi, Sauna	64
2.4.7 Mustajärvi, Vanha navetta.....	66
2.4.8 Mustajärvi, Riihi.....	68
2.4.9 Mustajärvi, Parilato.....	70
2.4.10 Mustajärvi, Kellarikuopat.....	72
Lähteet.....	74
Liite 1 Metsähallituksen Arvottamisavaimen mukainen rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen 30.11.2022	76

1 Tausta

1.1 Johdanto

Selvityksen kohteena on Evon retkeilyalueen rakennettu kulttuuriympäristö. Evon retkeilyalue sijaitsee Hämeenlinnan Lammilla, Kanta-Hämeen maakunnassa Etelä-Suomessa.

Selvityksessä käsitellyt rakennetut ympäristöt ovat Onnimajan pihapiiri Alisen Rautjärven rannalla, Niinimäen pihapiiri retkeilyalueen kaakkoiskulmassa, varastokämppä ja varasto Hokajärven rannalla sekä Mustajärven tilan pihapiiri Valkea Mustajärven länsipuolella. Kohderakennukset sijaitsevat valtion retkeilyalueen ja opetusmetsän alueella.

Evon torpat eli Onnimaja, Niinimäki ja Mustajärvi pihapiireineen ovat syntyneet pääsääntöisesti 1800-luvulla, jolloin valtion omistama liikamaaksi nimitetty metsäalue jaettiin paikallisille talollisille. Näiden rakennuskanta on täydentynyt maataloille ominaisesti varastorakennuksilla, kotieläinsuojilla sekä asumuksilla. Hokajärven varastokämppä on rakennettu 1940-luvulla Hokajärven torpan maille metsätöitä tekevien sotavankien väliaikaisasunnoksi.

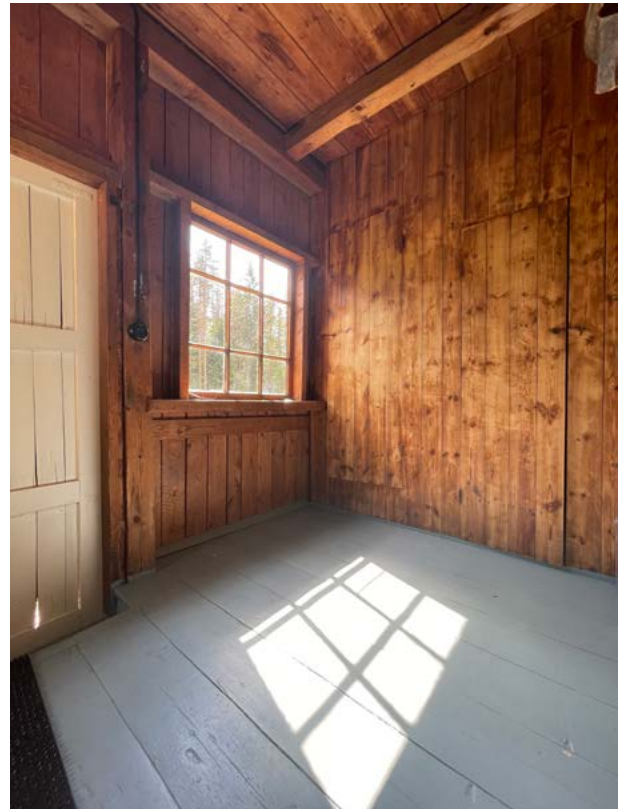
Inventointityön tarkoituksena on kartoittaa Metsähallitukselle kulttuuriympäristöjen korjaus- ja kunnostustarvetta retkeilyalueen virkistyskäyttöä varten. Selvityksessä käydään läpi alueen historiaa ja rakentumista sekä olemassa olevien rakennusten nykytilaa. Inventointi ottaa kantaa rakennusten kuntoon, alkuperäisyyteen ja säilyneisyyteen sekä luodotuksen rakennusten kulttuurihistoriallisista arvoista.

Työn pääasiallisena lähteenä on käytetty 28.6.2022 tehdyn kenttäkäynnin havaintoja. Työn yhteydessä on haastateltu Hämeen ammattikorkeakoulun metsätalouden koulutusohjelman lehtorina toimivaa Risto Viitalaa sekä Metsähallituksella luontovalvojana toiminnutta Seppo Kylökästä.

Porvoossa 30.11.2022

Emilia Saatsi
arkkitehti SAFA maisema-arkkitehti

Pekka Saatsi
arkkitehti SAFA

Mustajärven vuokratuvan kuisti. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

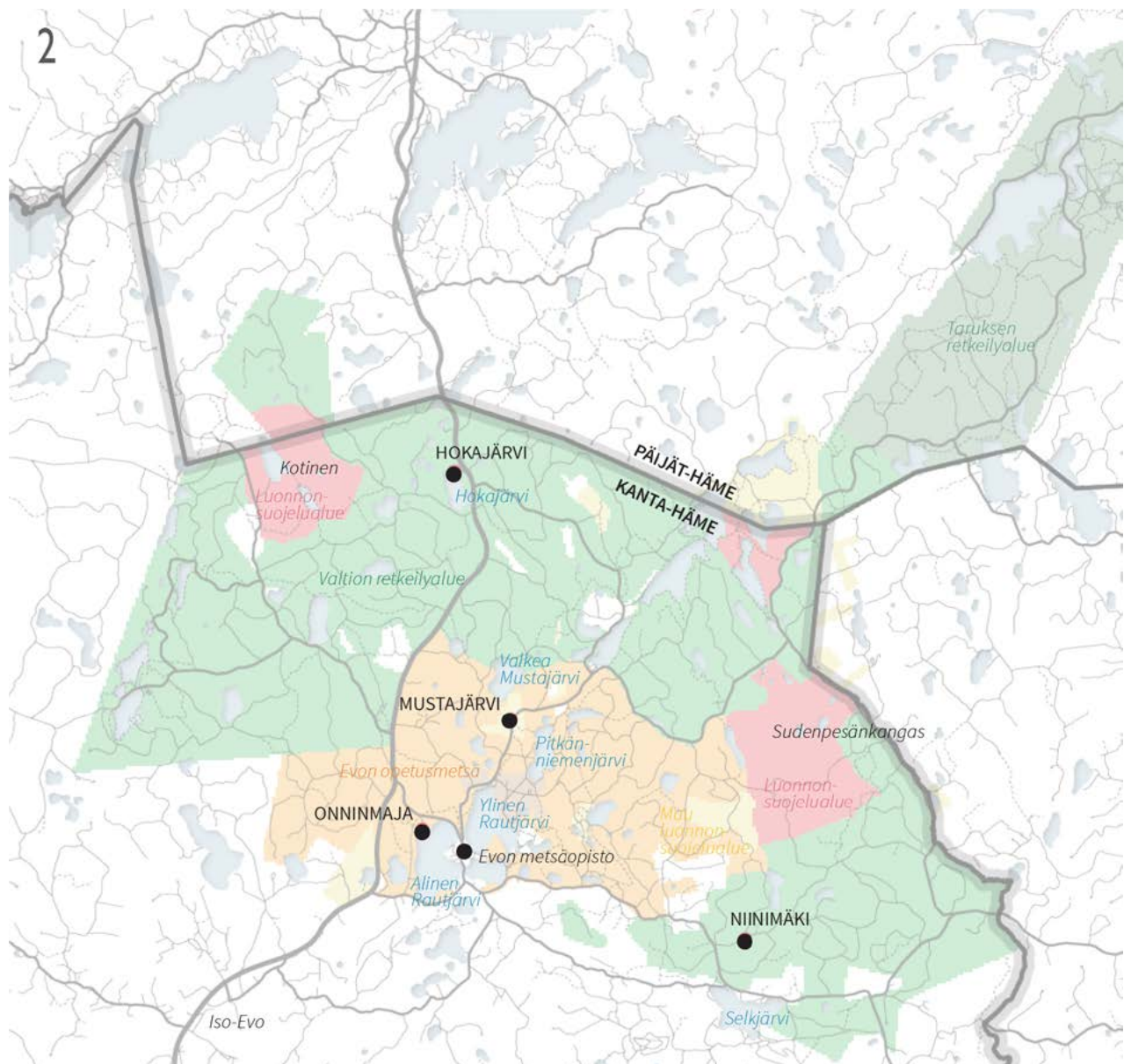
1.1.1 Kohdealueen sijainti

Evon retkeilyalue sijaitsee Hämeessä Hämeenlinnan ja Padasjoen kuntien alueella Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen maakunnissa. Tässä työssä inventoitavat rakennukset sijaitsevat Kanta-Hämeen maakunnassa Hämeenlinnan kaupungin alueella.

Evon alueeseen kuuluvat valtion retkeilyalueen (4 682 hehtaaria) lisäksi suojelualueet (1 015 hehtaaria) ja Hämeen ammattikorkeakoulun käytössä oleva opetusmetsä (1 946 hehtaaria) sekä Hämeenlinnan kaupungin

omistama Taruksen retkeilyalue (1 000 hehtaaria) (Maa- ja metsätalousministeriö 2022). Evon alue on yksi Etelä-Suomen suurimmista metsäalueista.

Inventoitavat pihapiirit ovat Onnimajan pihapiiri Alisen Rautjärven rannalla, Niinimäen pihapiiri, varastokämppä ja varasto Hokajärven rannalla ja Mustajärven tilan pihapiiri. Inventoitavat rakennukset sijaitsevat valtion retkeilyalueen ja opetusmetsän alueella.

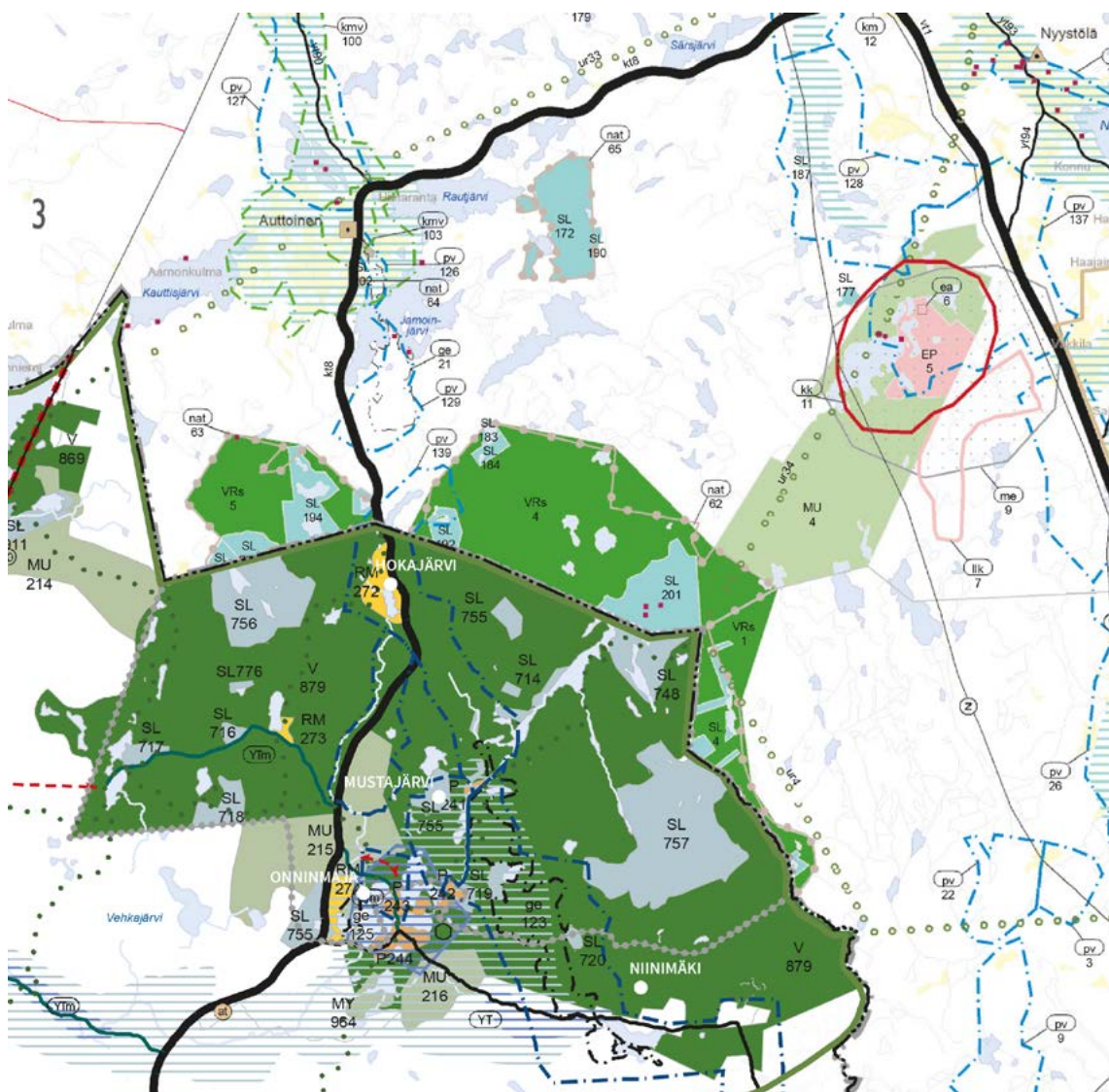
Inventoitavien kohderakennusten sijainnit 1:100 000. Pohjakartta: Paikkatietokkuna.

1.1.2 Kaava- ja inventointitilanne

Evon retkeilyalue on perustettu 1994 valtioneuvoston päätöksellä. Evon retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelman (Metsähallitus 2015) mukaan alueen päätavoite on retkeily- ja ulkoilutoiminta. Valtion retkeilyalueilla suojelumääräykset eivät ole yhtä tiukkoja kuin kansallis- tai luonnonpuistoissa. Evon alueella harjoitetaan rajoitettua metsätaloutta, jossa pyritään ottamaan huomioon luontoarvot ja virkistyskäytön tarpeet (Metsähallitus 2017).

Vuoden 2020 syksyllä ympäristöministeriö otti arvioitavaksi, voisiko Evon retkeilyalueen muuttaa tiedekansallispuistiksi (Ympäristöministeriö 2020). Hanke on yhä käynnissä.

Tällä hetkellä voimassa olevassa yleiskaa-
vassa Onninmajan sekä Mustajärven torpan pihapiirit ovat saaneet sr-2-kaavamerkinnän. Merkinnän mukaan kyseessä on ”historiallisesti/rakennushistoriallisesti/maisemallisesti arvokas pihapiiri, jonka ominaispiirteet tulee säilyttää” (Hämeenlinnan kaupungin kartta-palvelu).

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 ja Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014 yhdistettynä, 1:100 000. Vihreä rasteri osoittaa Evon suojelualueet.

Yleiskaavamerkinnot

Onninjama, Hämeenlinna

Kaavamerkintä "MU-1 Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta".

Metsätalouden, opetuksen, tutkimuksen ja ulkoilun monikäyttöalue.

Kaavamerkintä "sr-2/2 Suojeltava rakennus, jota ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. (/1..=kohdenumero)".

Historiallisesti/rakennushistoriallisesti/maisemallisesti arvokas pihapiiri, jonka ominaispiirteet tulee säilyttää (Hämeenlinnan kaupungin karttapalvelu).

Hokajärvi, Hämeenlinna

Kaavamerkintä "RM Matkailupalvelujen alue".

Alue varataan matkailua ja yleistä virkistystä sekä tavanomaista maa- ja metsätaloutta palvelevien rakennusten rakentamiseen.

Alue on tarkoitettu asemakaavoitettavaksi. Alueelle voidaan toteuttaa ilman asemakaavaa pienimuotoista alueelle soveltuvaa rakentamista (mm. saunarakennus, rakennuksien vähäiset laajennukset ja muutokset).

Rakentamisessa ja alueen käytössä tulee ottaa huomioon maisemalliset näkökohdat. Alueen rantaviiva tulee säilyttää pääasiallisesti vapaana (Hämeenlinnan kaupungin karttapalvelu).

Niinimäki, Hämeenlinna

Ei kaavamerkintää.

Mustajärvi, Hämeenlinna

Kaavamerkintä "AM-1 Maatilojen talouskeskusten alue, joka on valtakunnallisesti arvokasta perinnemaisemaa."

Maatilojen talouskeskusten alue, joka on valtakunnallisesti arvokasta perinnemaisemaa.

Alueelle voidaan rakentaa maa- ja metsätaloutta sekä siihen soveltuvia sivuelinkeinoja palvelevia asunto-, tuotanto- ja talousrakennuksia.

Uudisrakentaminen, rakennusten peruskorjaukset ja laajennukset tulee sovittaa perinteiseen rakennustapaan siten, että rakennusten ja maiseman nyt muodostama kokonaisuus säilyy.

Rakennuspaikan rakennusoikeus määräytyy kunnan voimassa olevan rakennusjärjestyksen mukaisesti.

Kaavamerkintä "sr-2 Suojeltava rakennus, jota ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. (/1..=kohdenumero)".

Historiallisesti/rakennushistoriallisesti/maisemallisesti arvokas pihapiiri, jonka ominaispiirteet tulee säilyttää.¹

¹ Lammi, Evon rantayleiskaavan muutos, 3.12.2007.

1.1.3 Muut suojelumääräykset

Evon alueella on aikojen saatossa suojeltu erilaisia metsä- ja ranta-alueita monin eri keinoin. Historiallisia suojelupäätöksiä ovat olleet muun muassa 1840–1850-luvuilla Kruunupuiston perustamishanke, jonka taustalla oli hallitsemattoman metsänkäytön pysäyttäminen.

Nykyään Evon alueella on kaksi valtion maalla sijaitsevaa luonnonsuojelu-aluetta, jotka ovat vanhojen metsien suojelukohteita (VMA): Kotisten suojelualue (VMA040025) ja Sudenpesänkankaan suojelualue (VMA040026 kaksiosainen suojelualue) (Nuottajärvi 2020).

Kotisten alueen suojelu yltää 1920-luvulle, jolloin Kotisten metsiä ehdotettiin niin sanotuksi ”säästömetsiksi” (Paaskoski 2012, 49–51). Vuonna 1955 Kotisten ydinalueen metsästä perustettiin aarnialue, ja se rauhoitettiin kaikelta metsätaloustoiminnalta. Nykyisessä muodossaan Kotisten ja Sudenpesänkankaan suojelualueet perustettiin vuonna 1994. Vuonna 1997 metsät saivat ympärilleen suojelumetsävyöhykkeet, joiden alueella metsätaloustoiminta lopetettiin, ja siellä suoritetaan ainoastaan ennallistamiseen ja luonnonhoitoon liittyviä toimenpiteitä (Paaskoski 2012, 49–51).

Evon alueella on useita yksityisen maan luonnonsuojelualueita (YSA) ja yksityiselle maalle perustettuja luonnonsuojelulain 29 §:n mukaisen luontotyypin suojelualueita

(LTA): Vahtervehmaan luonnonsuojelualue (YSA205245), Savijärven suojelualue (YSA200337), Vuorenpeikon lehmuslehtorinne (LTA300050), Majajärven lehmuslehto (LTA200282), Hautjärven lehmus- ja saarnilehto (LTA300049), Korkeasaarenmäen lehmusmetsikkö (LTA203187) ja Ylisen Rautjärven lehmuslehto (LTA200285) (Nuottajärvi 2020).

Valtakunnallinen rantojensuojeluohjelma vuodelta 1991 vaikuttaa Evon maankäyttöön. Ohjelmalla suojeltiin rakentamiselta noin 50 kilometriä Evon alueen pienten metsäjärvien rantoja (Lindberg & Kallonen 2012, 97–101). Järviä ympäröivä 50 metriä leveä suojavyöhyke suojelee järvien luonnontilaisuutta ja luonnon monimuotoisuutta (Metsähallitus 2022a).

Tässä inventoinnissa käsiteltävän Hokajärven kämpän läheisyydessä sijaitsee luonnontilaisen kaltainen lähde, joka on vesilain 2. 11 § mukainen suojeltava luontotyyppi. Lähteestä virtaa puro Hokajärveen. Lähde- ja purokonaisuuden säilyminen häiriöttömänä tulee huomioida pihapiirin käytössä ja kehittämisessä (Nuottajärvi 2020).

Onninmaja pihapiireineen sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön Evon metsäopisto (Museovirasto 2010). Pihapiiriä kehitettäessä lisärakentaminen on sovitettava kulttuuriympäristön arvoihin ja rakentamisen laatuun tulee kiinnittää huomiota.

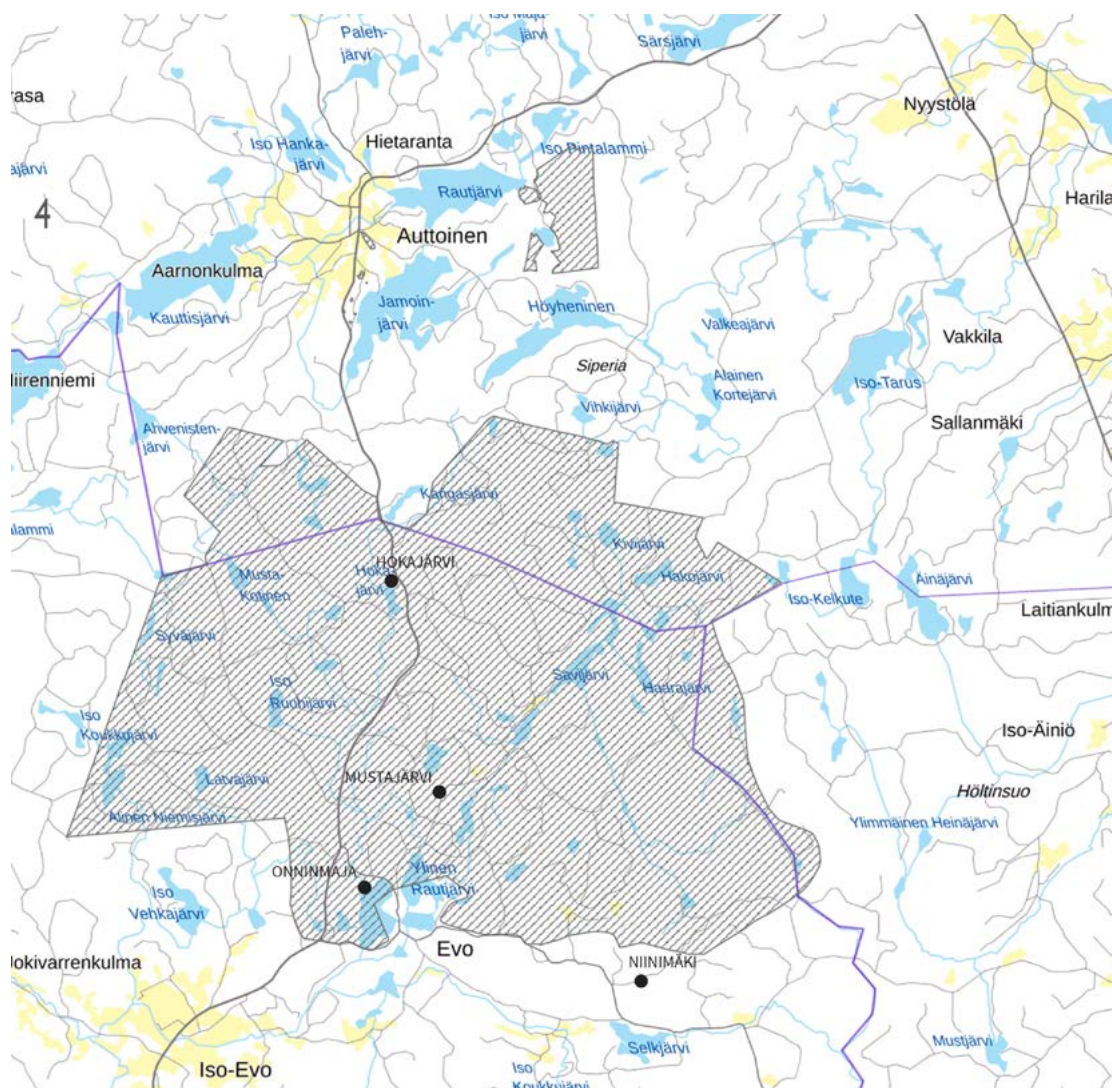
Natura-suojelualueet

Evon retkeilyalue on suurelta osin Natura 2000 -aluetta (FI0325001, SAC). 7 860 hehtaarin laajuisella Natura-alueella sijaitsee 13 Euroopan unionin luontodirektiivin mukaista Natura 2000 -luontotyyppiä (Suomen ympäristökeskus 2018).

Suojelun toteutuskeinoja ovat ulkoilulaki, metsälaki ja luonnonsuojelulaki. Rantojensuojeluohjelmaan kuuluvilla yksityisalueilla suojelun kohteena on luontodirektiivin luontotyyppi humuspitoiset lammet ja järvet ja niiden rantavyöhyke rantojensuojeluohjelman periaatteiden mukaisesti. Näillä alueilla rantavyöhykkeiden ulkopuolella noudatetaan metsien hoidossa metsälakia.

Luontodirektiivin luontotyyppien ulkopuolisilla alueilla suunnitelmaan perustuva metsätalous on sallittu. Alueella voi metsästää ja kalastaa, mikäli muuhun perustuen (kalastuslaki, metsästyslaki) toiminta ei ole kiellettyä.

Tässä inventoinnissa käsiteltävän Onninnäjän ja Mustajärven kämppien ympäristön merkittävimmät luontoarvot liittyvät niiden ympäristön Natura-luontotyypeihin. Piha-piirit ovat pääosin vanhoja ja sisältävät luonnon monimuotoisuusarvoja vanhan puuston ja perinnebiotooppien, kuten niitty- ja laidunalueiden, myötä (Nuottajärvi 2020).

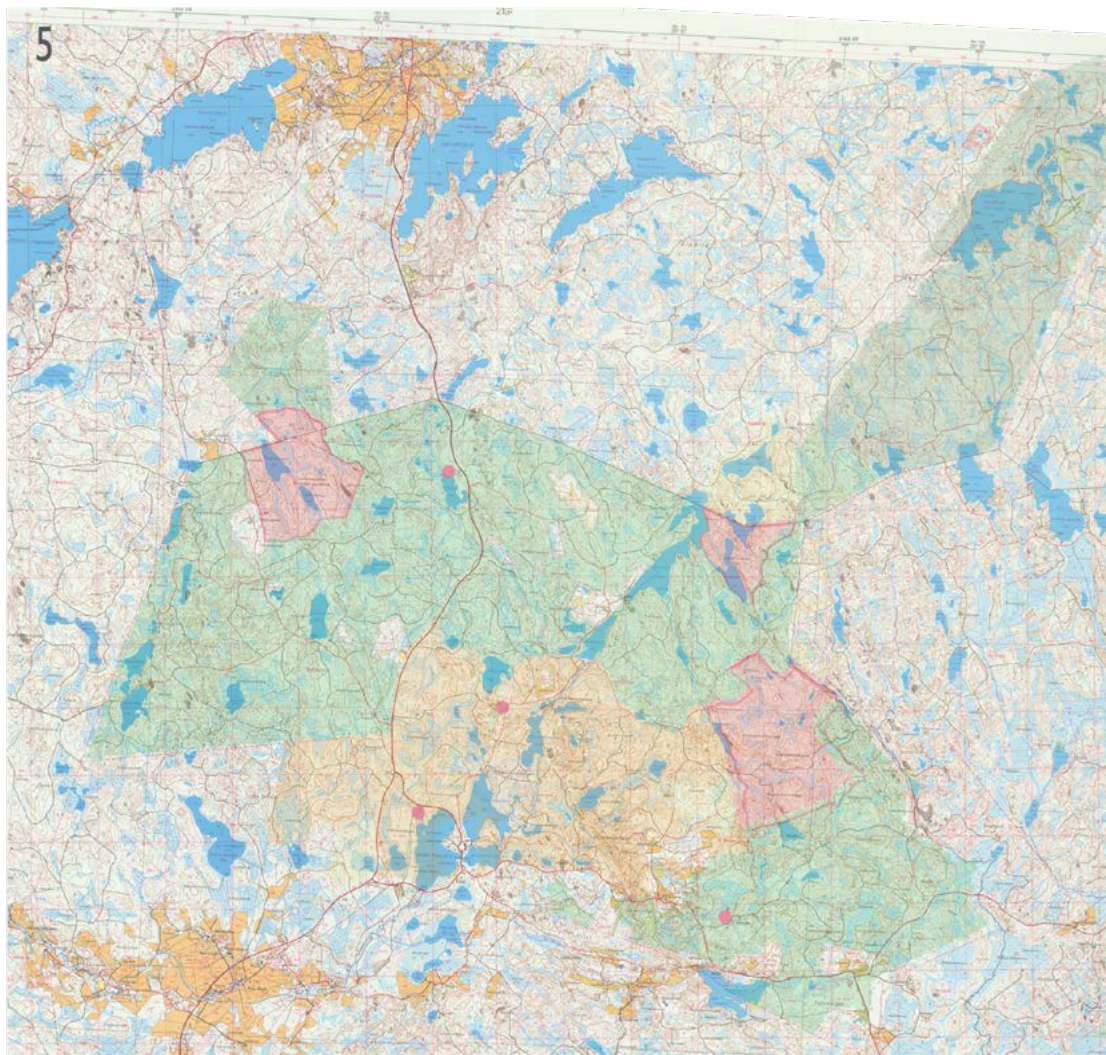
Natura 2000 -alueet Evolla 1:100 000. Suomen ympäristökeskuksen karttapalvelu.

1.2 Alueesta yleisesti

1.2.1 Maisema

Evon alue Etelä-Suomessa on poikkeuksellisen laaja ja paikoin erämainen vanhojen metsien alue (Metsähallitus 2022a). Evo sijaitsee ympäristöään korkeammalla vedenjakaja-alueella, jolle on ominaista pienten metsäjärvien ja lampien runsaus, pienipiirteinen ja vaihteleva maasto sekä vähäravinteinen maaperä. Evon metsäluonnon kehitystä on ohjannut alueen perinteinen metsätalous, joka näkyy monin paikoin metsien tasaikäisyytenä ja puuston yksipuolisuutena. Alueelle on myös jäänyt lähes koskemattomia metsäalueita, jotka on sittemmin suojeltu (Metsähallitus 2022a).

Evon vallitsevia metsätyppejä ovat mänty-kuusivaltaiset kuivahkot ja tuoreet kankaat (Metsähallitus 2022a). Alueen yleisin puulaji on mänty. Alueen luonnon monimuotoisuutta lisäävät alueella esiintyvät lehdot ja lehtomaiset kankaat, arvokkaat suoluontotyytit sekä vesistöt ja pienvedet. Maaston kumpuileva muoto on syntynyt jääkauden myötä (Metsähallitus 2022a). Evon vedet kuuluvat pääosin Kokemäenjoen vesistön Hauhon reitin latvoihin. Järvet ovat pääosin vähäravinteisia ja karuja. Valtaosa Evon järvistä ja lammista on humuspitoisia, mikä näkyy veden tummanruskeana värinä (Ruuhijärvi ym. 2022).

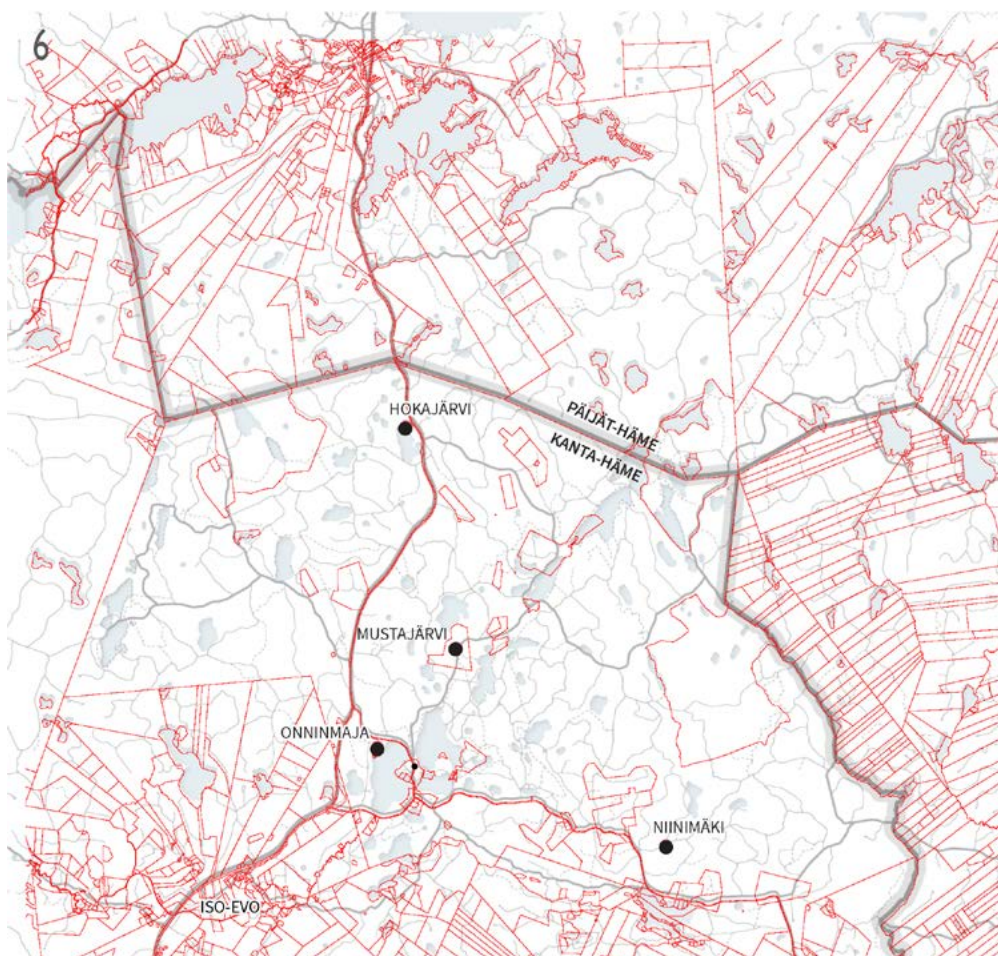
Peruskartta 1995. Maanmittauslaitos. Retkeilyalueen rajat korostettu.

1.2.2 Metsä määrittää toimintaa

Evon alueella on tiettävästi asuttu jo 1300-luvulla, mutta varhaisista ajoista ei juuri ole tietoa (Viitala 2012, 85–92). Iso-Evon vanha hämäläinen kylä on muodostunut Hämeenlinnasta Jyväskylään johtavan yleisen tien varteen Lammin kuntaan. Keskiajalla kylän taloilla oli omat peltosarkansa, mutta metsät olivat kylän yhteisiä. Metsiä kaadettiin rakennustavaraksi, polttopuuksi ja tervanpoltoon ilman rajoituksia. Ennen isojakoa Iso-Evon kylän taloista valtaosa oli niin kutsuttuja kruunutiloja, joiden asumisoikeudesta päätti Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherra. Kaikki talonpojat maksoivat maaveroa tilan tuottokyvyn mukaan (Viitala 2012, 85–92).

Isojaon aika, torpat syntyvät

Isojako oli Suomen maataloushistorian vaikuttavin uudistushanke 1700- ja 1800-luvuilla. Se muutti lähes jokaisen suomalaisen maatalan maanomistajuutta, ja sen vaikutukset ovat yhä osoitettavissa maaseudun kiinteistörakenteessa. Isojaon alkuperäisenä tavoitteena oli purkaa keskiajalla luotu vainiojärjestelmä ja yksityistää kylien yhteismaat. Tällä maan- ja puunkäytön valvonta helpottuisi merkittävästi. Tontteja siirrettiin pois kylien keskuksista erityisesti suurimmissa ryhmäkylissä 1760-luvulta alkaen. Myöhemmin isojakoa täydennettiin erottamalla kruunun liika-alueita uudisasukkaille (Talvitie 2016).

Retkeilyalueen ulkopuolella kiinteistörajat noudattavat yhä isojaon aikaisia rajauksia. Talot ovat halkomisten ja lohkomisten kautta pirstoutuneet pieniksi kiinteistöiksi. Iso-Evon kylän rintamaiden torpparit ja kruununpuiston kruununtorpat itsenäistyivät 1800-luvulla ja muodostivat Taka-Evoksi nimetyn kylän alueen valtionmaiden keskelle. Kiinteistörajat vuonna 2022. Pohjakartta: Paikkatietoikkuna 1:100 000.

Isojako toteutettiin Evon alueella vuonna 1787 (Viitala 2012, 85–92). Kylän maiden jaosta sopivat Iso-Evon isännät maaherran käskystä. Jokaiselle talolle määrättiin oma maa-alue kylän peltoalueen ympäriltä, niin kutsutuilta rintamailta. Loput metsät jäivät kruunun jakamattomaksi liikamaaksi (Viitala 2012, 85–92).

Iso-Evon Seppälän tilan isäntä anoi vuonna 1807 uudistalon perustamista liikamaalle, todennäköisesti Mustajärven alueelle (Viitala 2012, 85–92). Torppa rakennettiin järven eteläpuolelle Suomen sodan (1807–1809) jälkeen. Vuonna 1814 maaherra päätti jakaa muitakin Evon alueen kruunun liikamaita Iso-Evon talonpojille. Liikamaata oli runsaasti, ja sitä jaettiin uudistiloille sitä mukaa kuin maata saatiin mitattua ja tilat katselmoitua. Vuonna 1826 katselmoitiin Arrajoen torppa Niinimäki ja seuraavana vuonna Hokajärvi sekä Luutajoen (Savijärven) torppa, jota kutsuaan nykyään nimellä Onninmaja (Viitala 2012, 85–92).

Valtion liikamaista Evon kruununpuistoksi

Isojaon yhteydessä jakamatta jääneet metsät, kruunun liikamaat, miellettiin yhä kyläläisten yhteiseksi maaksi, ja metsän rajoittamaton kaataminen jatkui ennallaan (Viitala 2012, 85–92). Myös kaskeaminen oli yleistä. Isojako ja liikamaiden jakaminen uudistiloiksi oli johtanut Evon alueella tilaluvun huomattavaan kasvuun, mikä kasvatti metsän kaatamista tervanpolttoon ja puutavaraksi entisestään (Viitala 2012, 85–92).

1840- ja 1850-luvuilla Euroopassa vallitsi vahva näkemys, että valtioiden menestys on vahvasti sidoksissa niiden kykyyn hoitaa ja hyödyntää luonnonvarojaan. Puiden kasvua haluttiin parantaa ja puun kulutusta hillitä. Samanaikaiset pyrkimykset edistää Suomen teollistumista kiinnittivät huomion Suomen suuriruhtinaskunnan metsävarantoihin, niiden hoitoon ja hallintaan sekä niihin liittyvän koulutuksen edistämiseen (Paaskoski 2012, 49–51).

Evon maisemaa 1930-luvun puolivälissä. Lusto: Johanna Keräsen kokoelma.

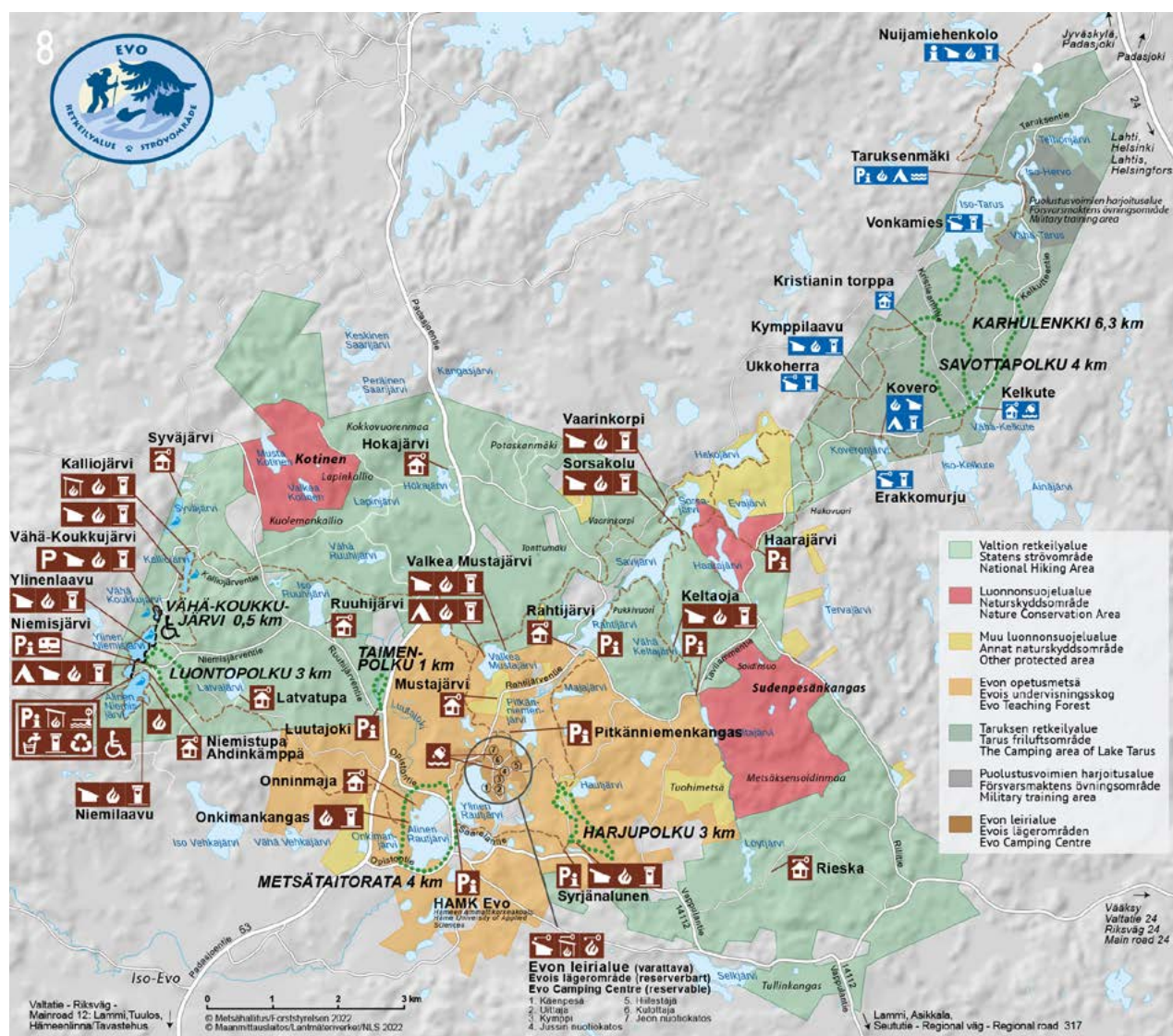
Vuonna 1856 Keisarikunnan senaatti hyväksyi päätöksen Evon kruununpuiston perustamisesta metsäalueiden säilyttämiseksi (Viitala 2012, 85–95). Metsänhoitajan ehdotuksesta kruununmailla asuvien torppareiden annettiin jäädä asuinsijoilleen. Heidän tuli olla vahingoittamatta metsää tai kaskeamatta ilman lupaa. Metsänhoitajan katselmusluettelossa torpparit merkittiin kruununtorppareiksi (Viitala 2012, 85–95).

Kaksi vuotta myöhemmin 1858 tehtiin päätös metsäopetuksen aloittamisesta (Paaskoski 2012, 52–55). Näin Evolle syntyi Suomen ensimmäinen metsäopisto. Metsäopiston rinnalle perustettiin vuonna 1876 metsänvartiakoulu. Nykyään Evon metsäopisto on Hä-

meen ammattikorkeakoulun ja Hämeen ammatti-instituutin toimipaikka (Paaskoski 2012, 52–55).

Retkeilyalueen synty

Valtionneuvoston päätöksellä vuonna 1994 Evolle perustettiin valtion retkeilyalue. Alue oli jo ennestään laaja, asumaton ja sitä käytettiin jo retkeilyyn ja partiotoimintaan. Retkeilyalueen perustamisen tavoitteena oli parantaa ulkoilu ympäristön ja virkistyskalastuksen mahdollisuuksia sekä edistää ja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja elinvoimaisuutta. Alue on nykyään suosittu retkeilykohde, jossa vierailee vuosittain 60 000–90 000 kävijää (Lindberg & Kallonen 2012, 98–99).

Retkeilykartta. 1:100 000. Metsähallitus.

1.2.3 Osa-alueet

Onninmaja

Onninmaja eli Luutajoen torppa pihapiireineen sijaitsee Alisen Rautjärven pohjoisrannalla, Evon retkeilyalueella. Lähellä kulkee Opistontie. Onninmajan pihapiiri asettuu Luutajoen alajuoksulle muodostuneen vaihettumissuon viereen silikaattikalliomaaperälle. Joki virtaa Hokajärvestä Aliseen Rautjärveen. Joen alajuoksua ympäröi lehtometsä (Ilosalo 2005a). Pihapiirissä on sen lähihistorian aikaan sijainnut heinäpeltoja, joita on ylläpitänyt Luutajoen torpan väki.

Hokajärvi

Hokajärven torppa sijaitsee Hokajärven koillisrannalla. Lähellä kulkee Padasjoentie. Lähialueen maasto on rehevää suota. Pihapiiriä ympäröivä puusto on sekametsää. Pihapiirissä sijaitsee luonnontilainen lähde, josta on otettu talousvettä (Ilosalo 2005b).

Niinimäki

Hokajärven torppa sijaitsee Hokajärven koillisrannalla. Pihapiirin ohi kulkee Rieskantie. Pihapiirin ympärillä on havumetsää sekä suoalueita. Niinimäen pihapiiristä pohjoiseen sijaitsee avoin metsämaa. Lähimmät vesistöt ovat Selkjärvi etelässä sekä Rieskalammi ja Löytjärvi koillisessa.

Mustajärvi

Mustajärven torppa sijaitsee Valkean Mustajärven eteläpuolella Rahtijärventien varrella. Pihapiirin eteläpuolella sijaitsee karua suota sekä pienissä määrin keidassuota. Alueella on boreaalista luonnonmetsää sekä lehtokasvilisua (Ilosalo 2005c, 2005d). Mustajärven torpan pihapiirissä on sen lähihistorian aikana sijainnut niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia.

1.3 Kulttuurihistorialliset arvot

Tässä luvussa käsiteltävät kulttuurihistorialliset arvot koskevat ainoastaan tarkasteltuja rakennuksia, eivät Evon retkeilyaluetta kokonaisuudessaan.

1.3.1 Historialliset arvot

Tarkastelukohteita yhdistävä historia alkaa 1800-luvun alkupuolelta, jolloin alueelle perustettiin isojaon seurauksena useita uudistiloja osana Iso-Evon liikamaiden jakoa. Uudistilojen taustalla oli kasvavan väestön aiheuttama tilantarve sekä paine luonnonvarojen tehokkaammalle käytölle. Koko kohdealueella on historiallista arvoa osana 1800-luvun alkupuolen asutushistoriaa.

Suomen alueen vauraus oli jo 1800-luvulla kytköksessä metsiin, ja vuosisadan puolivälissä Suomen suuriruhtinaskunnassakin herätettiin metsänhoidon kehittämisen tarpeeseen. Evon tarkastelukohteiden alueelle perustettiin 1850-luvulla kruununpuisto ja 1860-luvulla metsäopisto, joiden avulla pyrittiin kehittämään suomalaista metsänhoitoa. Alueen rakennuskanta otettiin tila kerrallaan metsänhoitajien käyttöön. Metsäopiston toiminta jatkuu alueella edelleen, joten alueen rakennuskantaa yhdistää nykyään pitkälle yli vuosisadan kestänyt yhteinen, metsänhoitoa palveleva käyttötarkoitus.

Mustajärven tila on tarkastelukohteista vanhimpia. Oikeutta sen perustamiseksi haettiin vuonna 1807. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

1.3.2 Maisemalliset arvot

Tarkastelukohteet muodostavat perinteisiä pihapiirejä, jotka sijoittuvat metsän keskelle kapean hiekkatien varteen. Metsän keskeltä avautuva kohtalaisen tasainen, avoin pihamaa korostaa niihin kuuluvaa, pääosin pienikokoista rakennuskantaa. Kaikilla pihatiloilla on maisemallista arvoa kertoessaan historiallisille pihatiloille ominaisesta hierarkiasta ja kulkemisen logiikasta. Toisaalta osassa pihapiireistä talousrakennuksia on kadonnut ajan myötä. Tämä tuottaa ympäristöihin vapaa-ajan asumiselle ominaista vaikutelmaa, mikä ei tue pihojen todellisen historian hahmotettavuutta.

Onninmajan pihapiiriä hallitsee asuinrakennus, joka sijaitsee pitkulaisten, vesistön rannasta syvemmälle metsään ulottuvan avoimen pihatilan keskellä. Talousrakennukset ja sauna sijoittuvat väistävästi metsän rajaan. Pihapiirissä on todennäköisesti ollut aiemmin myös eläinsuojia, jotka on sittemmin purettu. Osittain kadonneen rakennuskannan vuoksi perinteinen pihatila ei nykyisin hahmotu, ja kohteessa on enemmän modernin mökkitradition eleitä.

Hokajärven varastokämpän pihamaa on raivattu jälleenrakennusajalla. Rakennusten kulmittaisessa asettelussa näkyy modernismille ominaista koordinaatistohakuisuutta. Maisemallisia arvoja on vaatimattomasti.

Niinimäen pihapiiri on aseteltu umpipihtyyppiä lähestyvällä tavalla. Nykytilanteessa talousrakennukset ovat kuitenkin niin laonneet, että jopa niiden muodostama pihatila on muutoksessa. Surkean kunnon vuoksi Niinimäen pihalla on hyvin vähän maisemallisia arvoja.

Mustajärven pihapiiri on tarkastelukohteista vanhin ja parhaiten säilynyt. Lukuisat erilaiset talousrakennukset asettuvat pihatilaan orgaanisesti maaston olosuhteiden sekä käyttötarkoitusten ehdoilla. Vuokratupa sijaitsee pihan keskellä ja hallitsee pihatilaa. Enimmäkseen vuoraamattomat hirsirakennukset tuottavat hienon materiaalikontrastin ympäröivän mäntymetsän kanssa. Erivahvuisten polkujen kirjomalla pihamaalla on maisemallista arvoa poikkeuksellisen hyvin säilyneen, perinteisen torppapihiirin edustajana.

1.3.3 Rakennushistorialliset arvot

Kohteiden rakennustapa liittyy pitkään rakentamisen perinteeseen, johon kuuluu samojen konventioiden toistaminen vuosisadasta toiseen. Pohjana ovat laadukkaat rakennusmateriaalit ja käsityö. Erityisen selkeäksi yhteispiirteeksi nousee paikallisten materiaaliressurssien eli puun hyödyntäminen niin rakentamisessa (rakennusaine) kuin ylläpidossa (lämmitys). Tyylipiirteet ovat aikansa kansanrakentamiselle ominaisia ja viittaavat klassismin perinteeseen 1930-luvulle asti ja ovat sen jälkeen muotokieleltään teknisempiä.

Useiden kohteiden rakennustapaan on kuulunut myös rakennusosien runsas kierrättäminen, minkä seurauksena rakennusmateriaalien ikä (puussa kasvun alkaminen ja kaataminen) nousee ajoitettaessa helposti määrääväksi tekijäksi muotoiluajan kustannuksella. Vastaavasti rakentajat jäivät tyypillisesti nimeämättä myöhemmässä historiankirjoituksessa. Näistä syistä kohteiden ajoittaminen on monitulkintaista.

Kohderakennukset on suunniteltu niin, että rakentaminen, ylläpito ja käyttö olisivat mahdollisimman helppoa. Tämän muutenkin oivallisen periaatteen taustalla ovat pitkät välimatkat lähimpään seuraavaan sivistykseen. Kaiken yli virtaa lisäksi konventioihin tukeutuva käytännönläheisyys, jonka seurauksena tilat ja rakennusosat on jäsennoity ja muotoiltu totunnaisuuden mukaan. Rakennuksissa on tuulettuvat ryömintätila ja ullakko, satulakatot ja tulisijan tuottamat lämpö ja ilmanvaihto.

Kohteiden vanhin rakennus ei ole tiedossa. Se on mahdollisesti Mustajärven aitta (1862) tai pientalo, mutta yhtä vanhoja tai vanhempia rakenteita voi löytyä myös Onninmajan vuokratuvasta tai Hokajärven varastokämpästä. Näiden kohteiden rakennushistoriallinen erityisyys kytkeytyy niiden korkeaan ikään sekä harvinaistuneisiin rakennusmateriaaleihin ja -menetelmiin, kuten kirveellä muotoiltuihin salvoksiin, vuoliaiskattorakenteisiin, kä-

sin piiluttuihin hirsiseiniin, käsin höylättyihin lankkuihin ja puhallettuihin ikkunalaseihin.

Rakennushistoriallisesti näkyvä kerros sijoittuu 1910–1930-luvuille. Tuona aikana useita kohderakennuksista on muokattu tai valmistettu. Ajankohta on murrosvaihetta, jolloin kansa rakensi vielä perinteisellä rakennustavalla mutta oli jo omaksunut estetiikkaan sekä toisinaan myös talotekniikkaan (sähkö, ilmanvaihto) ajankohdan uusia virtauksia. Tuloksena oli usein teknisesti poikkeuksellisen laadukasta rakentamista.

Uusin tarkastelluista rakennuksista on Onninmajan sauna vuodelta 2008. Saunan alapohja on betonia ja hirret teollisesti veistettyjä, mutta kohteessa on toiminnallisuuden, mittakaavan ja materiaalien avulla pyritty ilmaisemaan perinteistä hirsirakennustapaa. Kohteella on rakennushistoriallista arvoa hirsirakentamisen uudelleentulkinnan sekä mahdollisimman saavutettavaa rakentamista tavoittelevan perinteen näkökulmista.

Tarkastellut rakennukset muodostavat hiekkalaan suomalaista 1800- ja 1900-lukujen puurakentamista.

Alueen rakennuskantaan kuuluu useita iäkkäitä, perinteisellä tavalla rakennettuja ja ajan myötä kehitettyjä kohteita. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

1.4 Rakennusten kunnosta

Tarkastellussa rakennuskannassa on monen kuntoisia osia. Onninmajan ja Mustajärven vuokratuvat, Mustajärven kellarikuopat sekä Onninmajan uusi sauna ovat kohteista parhaassa kunnossa. Nämä ovat täysin käyttökelpoisia sellaisenaan, joskin säännöllistä ylläpitokunnostusta unohtamatta.

Lähes kaikki talousrakennukset Niinimäen pihapiiriä ja Mustajärven parilatoa lukuun ottamatta ovat käyttökelpoisia, mutta niihin liittyy korjaustarpeita. Vähällä käytöllä olevan rakennuskannan tyypillinen vitsaus on kosteus. Kaikkiin kohdealueisiin sisältyi rakennuskantaa, jolla oli käyttöikänsä päätä lähestyvä vesikate. Vesikatteen kunto on kriittinen rakennuksen säilymisen kannalta, kuten Niinimäen tuhoutuneiden ulkorakennusten kohdalla osoittaa.

Lähes kaikissa tarkastelluissa rakennuksissa on enemmän tai vähemmän lahoa alimmissa hirsikerroissa. Useimmat rakennukset ovat varsin yksinkertaisia, hirsirunkoisia rakennuksia, joissa ei ole esimerkiksi vesijohtoa. Tällaisia rakennuksia voi nostaa etäämmälle maasta tunkkaamalla runkoa ja kiilaamalla nykyisten nurkkakivien alle lisää luonnonkiviä. Jo 15 cm:n lisäetäisyys maasta toisi puurakenteille tarpeellista kuivumistilaa. Nostokorkeuden lisääminen on rakenteen näkökulmasta parempi, mutta yletön kohottaminen voi vaikuttaa heikentävällä tavalla rakennustavan perinteiseen ilmeeseen.

Tunkkaamalla käy myös rakennusten kengittäminen. Vaatimattomampien talousrakennusten kohdalla saattaa kuitenkin riittää pelkkä vaurion etenemisen pysäyttäminen runkoa nostamalla. Asumattoman ja hyvin tuulettuvan talousrakennuksen laho ei ole rungossakaan vaarallista, jos laho ei aiheuta rakenteen muodonmuutoksia ja romahdusvaaraa. Jatkossa tulisi varmistaa, että seinustoja vasten ei kasva korkeaa kasvillisuutta.

Lähes kaikissa rakennuksissa on lisäksi kertynyt ikkunankorjausvelkaa. Lasitusten ja kittien korjaaminen käy nopeasti ja pysäyttää ensihätään saderasituksen aiheuttaman lahoamisen. Maalin avulla ja sen säännöllisellä kunnossapidolla hyvin tehdyistä puuikkunoista saadaan lähes ikuiset. Ikkunankorjausmenetelmillä kunnostetaan myös kuluneet ulko-ovet.

Osa talousrakennuksista on parhaillaan ilman käyttöä, ja huono kunto saattaa kannustaa niiden purkamiseen. Vajaakäytöstä huolimatta talousrakennuksilla on merkitystä pihatilan ja pihan historian hahmottamisen kannalta, joten niiden purkamiseen tulisi suhtautua harkiten.

Useimmissa rakennuksissa matala kivijalka ja korkea kasvillisuus pidättävät kosteutta runkorakenteessa. Mustasaaren pientalo. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Vaurioitunut kate johtaa nopeasti muunkin rakennuksen vaurioitumiseen. Niinimäen navetta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Monissa ikkunoissa maalit ja kitit kesivät, mutta puitepuu on kovaa ja puhalletut lasit ehjät. Onninemajan vuokratupa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2 Rakennukset

Onninmaja ilmasta kuvattuna. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2.1 Onninmaja

2.1.1 Pihapiiri

Onninmaja sijoittuu Alisen Rautjärven rannan tuntumaan. Pihapiirin ohi virtaa oja. Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on saunarakennus, puuliiteri, lato ja nuotiopaikka. Apurakennukset ryhmittyvät ojan suuntaisesti päärakennuksen itäpuolelle.

Onninmajan pihapiiriä pidetään niitettynä, ja maisema avautuu järvelle.

Onninmaja sijaitsee Evon metsäopiston RKY-alueella.

Kopterikuva nykytilanteesta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

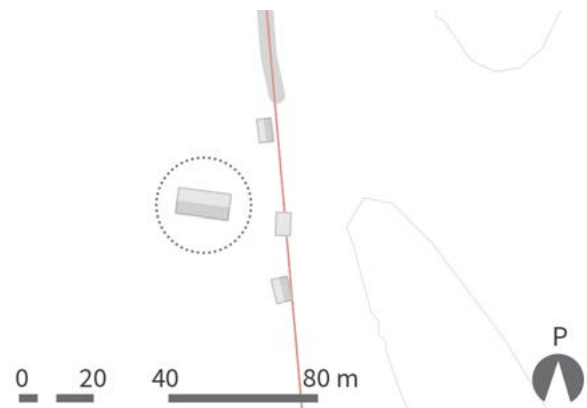
2.1.2 Onninmaja, Vuokratupa

Perustiedot

Kohdenumero: 58241
Koordinaatit: 6786489,669 ; 397692,182
Luokka: 1300 Liike- ja majoitusrakennukset
Luokan tarkenne: 1311 Vuokratupa
Päämitat: 4,0 m x 12,0 m
Kerros-luku: 1
Rakennusvuosi: 1800-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Nurkkakivet, luonnonkivi
Runkorakenteet: Lamasalvottu hirsi
Julkisivuverhous: Lomalaudoitus, pystyrimaverhous
Kattomuoto ja katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Rakennus kuvattuna kaakon suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Onnin maja eli Luutajoen tila on Metsähallituksen omistuksessa oleva autiotupa Alisen Rautjärven rannalla. Alueelle on haettu uudisasutustilan asumisoikeutta 1820- ja 1830-luvun vaihteessa, joten asuinpaikan arvellaan syntyneen noihin aikoihin (Risto Viitalan haastattelu 16.9.2022).

Perimätiedon mukaan rakennus on alun perin ollut Isolan kylän torppa, ja liikamaiden jaon yhteydessä torppa on tuotu nykyiselle sijalleen. Hilja Laine os. Karikoski Ruuhijärven torpasta on tullut emännäksi Luutajoen tilalle 1800-luvun loppupuolella. Viimeisimpänä tupaa asutti vuonna 1916 syntynyt Onni Laine äitinsä Hiljan kanssa. Äidin kuoltua Onni jäi tilalle yksin (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Onni Laine kuoli 1990-luvun lopulla. Sen jälkeen tila oli pitkään tyhjillään. Vuonna 2006 rakennusten kunto kartoitettiin. Sen jälkeen tilalla tehtiin vankityönä laajoja korjauksia, kun tilaa kunnostettiin retkeilijöitä varten vuokrauskäyttöön.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on ollut alun perin yksihuoneinen tuparakennus porstualla (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Ennen Laineen suvun muuttoa tilalle rakennusta on jatkettu yhdellä huoneella. Rakennuksen katto on alun perin ollut pärekatto, sen jälkeen huopakatto.

Onni Laine uusi rakennuksen katon peltikatoksi arviolta 1960–1970-luvuilla (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Sisäänkäynnistä ensimmäinen huone on rankarakenteinen, ja siitä on käynti myös yläparvelle. Tila on sisäpuolelta verhoiltu käsitemäntömällä lomalaudoituksella. Toinen huone on hirsipinnalla oleva tupä. Se on oma erillinen hirsikehikkonsa, ja todennäköisesti rakennuksen vanhin osa. Hirsipinnat ovat tummuneet. Eteishuoneen ja tuvan välillä on vanha vaakalaudoitettu ovi.

Kolmas huone on kamari. Kamarista on ikkunat kahteen suuntaan. Kamarin seinissä on maalattu rintapaneeli ja sen yläpuolella pinokopahvi. Tuvassa ja kamarissa on puhtaaksi muuratut tulisijat.

Vintin pienessä ikkunassa on erittäin vanhaa, puhallettua lasia. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennus kuvattuna etelästä. Sokkelin muutoksista huomaa, kuinka päädyn rakenne poikkeaa keski-osasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Keskimmäinen tila on riisuttu hirsipinnalle. Avoimesta ovesta näkyy perähuoneeseen. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Ensimmäisen huoneen sisäpinnat on vuorattu lomalaudoituksella. Huone on rankarakenteinen. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen kunto

Rakennus on korjattu vuokrausta varten ja on hyväkuntoinen ja siisti. Parven ikkunat ovat huonokuntoiset. Osa ikkunalaseista on kitin pudottua vain naulojen varassa.

Tuvassa on puhtaaksimuurattu leivinuuni ja liesi. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteen hirsitorppa (vanhat pienaovet ja osa ikkunoista, särmäämätön ulkoverous), maltillista kerrostuneisuutta.

Vintti on ensimmäisen huoneen kohdalla rakennettu parvivilaksi. Keskihuoneen ja perähuoneen päällä on tuulettuva yläpohja. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Perähuoneessa on puhtaaksimuurattu tulisija. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Perähuoneen seinissä on rintapaneelit ja pinkopahvit. Tila toimii makuutilana. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

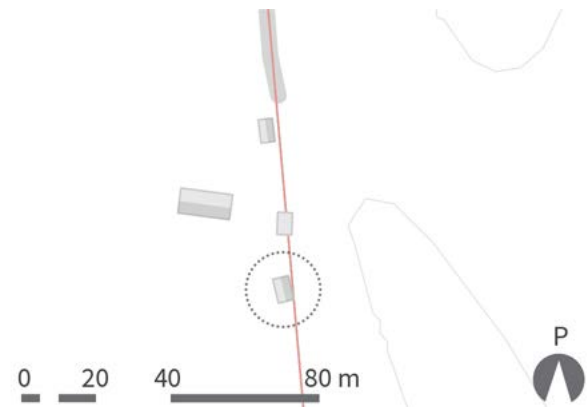
2.1.3 Onninmaja, Saunarakennus

Perustiedot

Kohdenumero: 93421
Koordinaatit: 6786468,256 ; 397709,8269
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1911 Saunarakennus
Päämitat: 2,5 m x 7,5 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 2008

Rakennetyypit

Perustukset: Teräsbetoni
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: -
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto,
kolmiorimahuopakate

Rakennus kuvattuna pohjoisen suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on vuonna 2008 valmistunut hirsirakenteinen sauna. Samalla paikalla sijaitsi aiemmin vanhempi saunarakennus, joka purettiin vuonna 2005 Vanajan vankilan vangeista kootun työryhmän toimesta (Seppo Kylö-kään haastattelu 31.10.2022).

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus noudattelee puretun saunarakennuksen mittasuhteita. Lamasalvottu runko on piiluttu ulkopuolelta. Ullakon päädyt on lomalaudoitettu ja kate on bitumihuopaa. Alapohja on tuulettumaton ja todennäköisesti ainakin osittain maanvarainen. Sisäpuolen tiloista löylyhuoneen lattia on valettu betonista, pukuhuoneen puolella on lautalattia. Sisäseinät on paneloitu. Väliovet ovat teollisesti valmistettuja puisia peiliovia.

Rakennuksen kunto

Rakennus on uudehko ja hyväkuntoinen.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa, vanha saunan paikka
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteisen hirsisaunan uudistoteutus.

Löylyhuone. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pukeutumistila. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

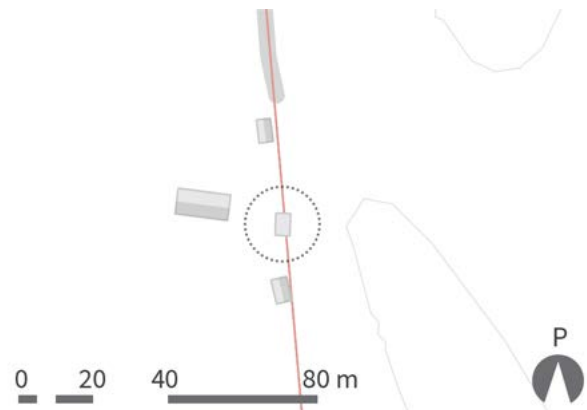
2.1.4 Onninmaja, Puuliiteri

Perustiedot

Kohdenumero: 193063
Koordinaatit: 6786483,979 ; 397709,666
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1999 Muu rakennus
Päämitat: 2,0 m x 4,0 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1900-luvun alku

Rakennetyypit

Perustukset: –
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Pulpettikatto, kevytpeite

Rakennus kuvattuna etelän suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on hirsirunkoinen puuliiteri, joka on rakennettu 1900-luvun alkupuolella (Sepo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Vuonna 2001 tehdyssä kartoituksessa rakennuksen etuseinä oli laudoitettu umpinaiseksi ja siinä oli ovi (Nykänen 2001). Nyt liiteri on etuseinältään avoin.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on laavumainen avoin liiteri. Siinä on pulpettikatto, ja sen pitkänurkkaiset julkisivut ovat verhoilemattomat. Julkisivuissa on jäämiä punaisesta keittomaalista.

Rakennuksen kunto

Rakennus on kohtalaisen heikossa kunnossa. Osa hirsinurkista on tippunut nurkkakiveltä ja yksi hirsinurkka on romahtanut. Katon vuotaminen on pehmittänyt myös kattokannattajia ja seinähirsien yläosia. Katto on suojattu väliaikaisesti muovisella katteella. Rakennus tuulettuu kuitenkin hyvin, joten vaurioiden eteneminen ei ole kiivasta.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteen hirsivaja. Kohteella on historiallisia arvoja (rakennuspaikka ollut käytössä 1800-luvun alkupuolelta).

Rakennus etelän suunnasta. Kuvassa oikeassa reunassa sijaitseva nurkka on luhistunut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

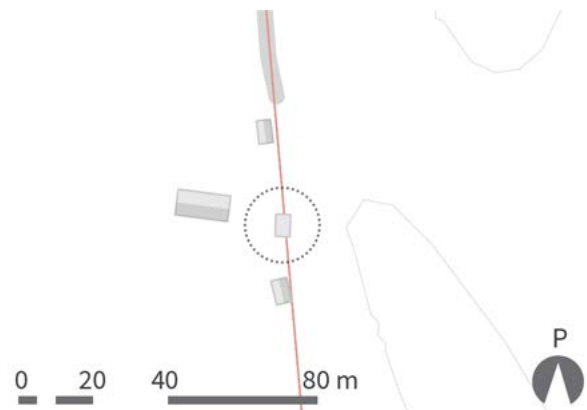
2.1.5 Onninmaja, Lato

Perustiedot

Kohdenumero: 193064
Koordinaatit: 6786507,686 ; 397707,5494
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1999 Muu rakennus
Päämitat: 1,6 m x 3,0 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1800–1900-luvun taite

Rakennetyypit

Perustukset: Luonnonkivi, nurkkakivet
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto,
kolmiorimahuopakate

Rakennus kuvattuna etelän suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennuksen kanssa samalla paikalla on aikaisemmin sijainnut L-kirjaimen muotoinen talousrakennus. Lato on todennäköisesti osa tätä rakennusta, josta huonokuntoisin osa on purettu vuoden 2001 jälkeen.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on pienikokoinen satulakattoinen rakohirsinen lato. Se on perustettu nurkka-kiville. Osassa seinistä on jäämiä punaisesta keittomaalista.

Rakennuksen kunto

Rakennus on hyväkuntoinen. Eteläisillä seinustoilla on sääharistumaa ja pitkänurkissa paikallisia lahovaurioita, mutta viat eivät haittaa rakennuksen käyttöä.

Rakennus kuvattuna idän suunnasta. Hirsissä on näkyvissä jäämiä keittomaalista. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsilato.

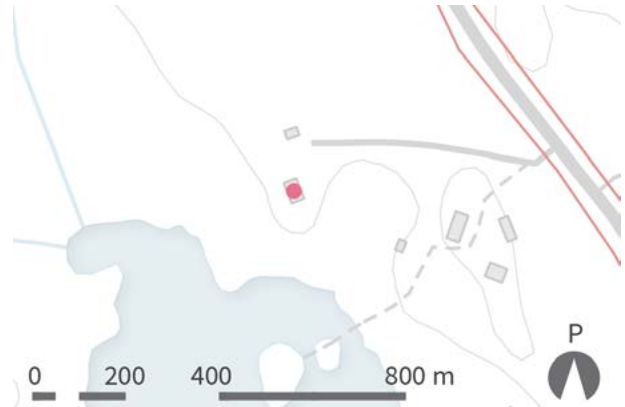
Rakennus sisältä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2.2 Hokajärvi

2.2.1 Pihapiiri

Hokajärven varastokämppä sijaitsee Hokajärven pohjoispuolella. Varastokämppä sijaitsee Hokajärven torpan mailla, torpan pihapiiristä länteen. Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on varastorakennus.

Pihapiiri on avoin. Lähialueen maasto on rehevää suota. Pihapiiriä ympäröi havumetsä. Pihapiirissä sijaitsee luonnontilainen lähde, josta on otettu talousvettä (Seppo Kylökään haastattelu 31.10.2022).

Kopterikuva nykytilanteesta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

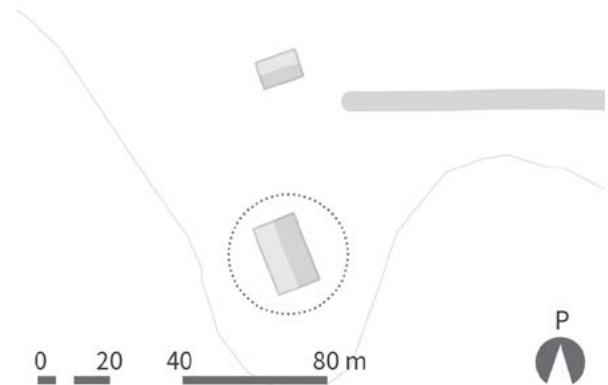
2.2.2 Hokajärvi, Varastokämppä

Perustiedot

Kohdenumero: 537
Koordinaatit: 6791686,8523 ; 398158,1064
Luokka: 1000 Asuinrakennukset
Luokan tarkenne: 1011 Pientalo
Päämitat: 7,3m x 13,4m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1947–48

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni/luonnonkivi
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: Rimalaudoitus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto

Rakennus kuvattuna idän suunnasta. Kattoa on pyritty suojaamaan pressuin. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Hokajärven varastokämpä sijaitsee Hokajärven torpan mailla, varsinaisesta torpasta länteen. Rakennus on siirretty Ruuhijärven torpan mailta nykyiselle paikalleen 1940-luvun loppupuolella (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennus toimi toisen maailmansodan jälkeen metsätöitä tekevien sotavankien tukikohtana ja asuinpaikkana (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Sotavankien töihin kuului tervakantojen nosto ja halkojen hakkaaminen. Sotavankien jälkeen kukaan ei ole asunut kämpässä vakituisesti. 1960-luvulla kämpässä oli kesäasukkaana Metsähallituksen virkailija Erkki Siltamaa. Kesäasukkaan jälkeen kämpä on ollut tyhjiään ja varastokäytössä (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennuksen sisäänkäynti on keskellä idän puolen julkisivua. Eteisen kanssa samassa linjassa on pieni kamari. Tilassa on peltikuorinen maalaamaton pönttöuuni.

Eteisen vasemmalla puolella, rakennuksen eteläpäädyssä on suuri yhtenäinen tila. Tilassa on peltikuorinen maalaamaton pönttöuuni. Tila on tällä hetkellä lautavarastona.

Eteisestä on käynti myös oikealle, rakennuksen pohjoispäädyssä sijaitseviin kahteen huoneeseen. Ensimmäisessä huoneessa on

Näkymä sisäänkäynniltä eteiseen ja ruusuhuoneeseen. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Ruusutapetoidun pienen huoneen lomalaudoitettu sisäkattopinta on näkyvissä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pönttöuunin yläosaa ja sisäkaton pintaa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

muurattu liesi. Toisessa huoneessa on maalaamaton peltikuorinen pönttöuuni.

Rakennukseen ei tule sähköä, eikä pihapiirissä ole kaivoa. Talousvettä on haettu läheisestä lähteestä.

Rakennuksen kunto

Rakennuksessa kunnostustyöt ovat toistaiseksi kesken. Vesikatto on vuotanut, ja osassa sisäkattopintoja on laajoja jälkiä kosteusvauriosta. Kate on suojattu kevytpeitteellä ja akuutein vaurioiden eteneminen on ohi. Kivijalka on hyvin matala. Rakennus vaatii yläpohjan laajaa korjaamista sekä ulkoseinien alaosien kunnostamista ennen käyttöönottoa.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (kyseinen rakennuspaikka ollut käytössä 1940-luvulta, viereinen Hokajärven tila 1800-luvulta)
- Maisemalliset arvot: –
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsitalo, joka on siirretty ja jota on laajennettu 1940-luvulla: kerrostuneisuus, kierrättäminen.

Eteläpäädyn suuri tila. Sisäkaton pinta ja palkit on pahvitettu ja levytetty umpeen.
Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Tilassa on maalaamaton pönttöuuni. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Sisäkatto on paikoin erittäin huonossa kunnossa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pohjoispäädyn ensimmäinen huone. Sisäkatto-pinta on pinkopahvitettu. Pinta on huonossa kunnossa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pohjoispäädyn tilassa sisäkatto on hyväkuntoinen. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Tilassa on muurattu liesi. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Tilassa on maalaamaton peltikuorinen pönttö-uuni. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

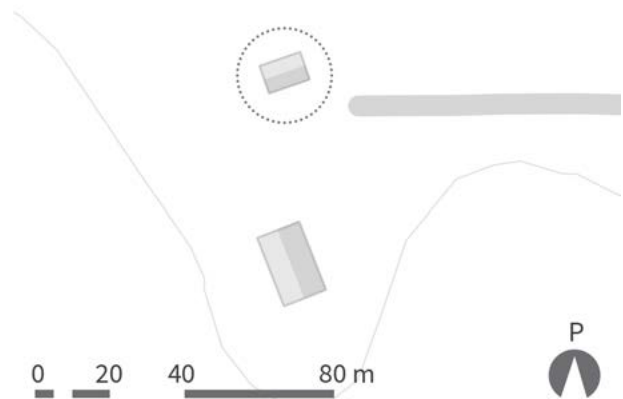
2.2.3 Hokajärvi, Varasto

Perustiedot

Kohdenumero: 6202
Koordinaatit: 6791724,212 ; 398156,3893
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1912 Talousrakennus
Päämitat: 5,0 m x 7,1 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1949–1951

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: Pystyrimalaudoitus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Rakennus kuvattuna lännen suunnasta. Länsijulkisivulla on käymälän ovi ja ikkuna. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on talousrakennus ja käymälä.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennuksessa on kolme ovea. Käymälän ovesta ja suuressa oikeanpuoleisen varaston ovesta on koristeellinen vinolaudoitus. Varasto on mahdollisesti toiminut autotallikäytössä. Sisätila on jaettu matalalla seinäkeellä kahdeksi, joista vielä toisesta on eriytetty käymälätila.

Rakennuksen kunto

Rakennus on käyttötarkoitukseensa nähden riittävän hyvässä kunnossa. Jatkossa korkean kasvillisuuden poistaminen ulkoseinustoilta hidastaa ulkoverhouksen kostumista ja vaurioitumista ajan myötä.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (kyseinen rakennuspaikka ollut käytössä 1940-luvulta, viereinen Hokajärven tila 1800-luvulta)
- Maisemalliset arvot: –
- Rakennushistorialliset arvot: jälleenrakennuskauden rankorunkoinen talousrakennus.

Länsipään ovi johtaa ulkokäymälään. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Eteläjulkisivun vasemmanpuoleinen ovi johtaa varastotilaan, jonka nurkasta on erotettu osa ulkokäymäläksi. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Leveät pariovet johtavat tilaan, joka on varastokäytössä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

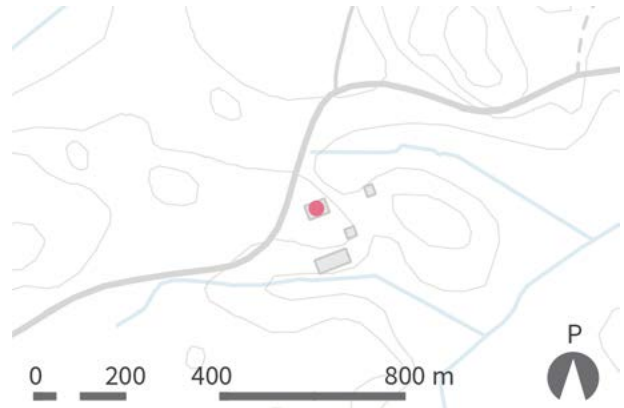

Rakennuksen etelänpuoleinen julkisivu. Ovet johtavat kahteen väliseinällä toisistaan erotettuun varastotilaan. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2.3 Niinimäki

2.3.1 Pihapiiri

Niinimäen rakennuksen muodostavat selkeän kolmelta sivulta umpinaisen pihapiirin. Saunarakennus sijoittuu etäämmälle, pihapiirin ulkopuolelle. 1950-luvun ilmakuviin perusteella pihapiirin ympäristö on ollut pelto- ja niittyaukeaa. Nykyisellään pihapiiri on kuitenkin pääasiassa umpeenkasvanut, rakennusten muodostamaa sisäpihaa lukuun ottamatta.

Ilmakuva pihapiiristä. Pihapiirin itälaidalla sijaitsevan romahtaneen aitan todellinen muoto poikkeaa karttapalvelun antamasta muodosta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

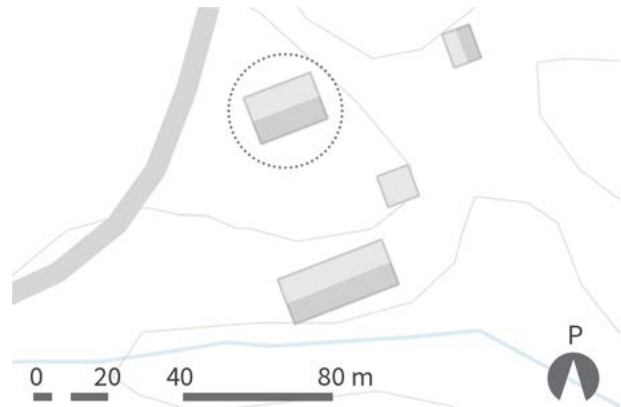
2.3.2 Niinimäki, Pientalo

Perustiedot

Kohdenumero: 571
Koordinaatit: 6784893,752 ; 402380,3566
Luokka: 1000 Asuinrakennukset
Luokan tarkenne: 1011 Pientalo
Päämitat: 12,6 m x 7,9 m
Kerrosluku: 2
Rakennusvuosi: 1939

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: Rimalaudoitus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Ilmakuva päärakennuksesta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Niinimäen torpasta ensimmäiset merkinnät ovat vuodelta 1826, kun se on katselmoitu uudistilan perustamista varten valtion liika-maalalle (Viitala 2012, 90; Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Kyseessä on alueen toiseksi pienin torppa (Viitala 2012, 90; Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Niinimäen tilalla on pitkä historia. Nykyinen pää-rakennus on kuitenkin arviolta vuodelta 1939 (Metsähallitus 2022c).

Niinimäellä asukkaat ovat vaihtuneet usein (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Vanhimmat tunnetut asukkaat olivat metsä-työnjohtaja Lindholm perheineen, joka vilje-li maiden peltoja. 1970-luvulla rakennukseen muutti Metsähallituksella työskennellyt Erki Virtanen ja 1980-luvulla Riista- ja kalata-louden tutkimuslaitoksella työskennellyt Heimo Viitamäki (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennuksessa on tehty katselmointi-käynti 2001 ja sen kunnostuksesta vankityö-

nä on laadittu suunnitelmia vuonna 2006 (Takala 2006, 2; Seppo Kylökkään haastat-telu 31.10.2022). Vuoden 2006 kartoituksen mukaan päärakennus on ollut kunnostetta-vissa. Katselmoinnissa havaittiin kosteusvau-rio, jonka seurauksena rakennuksen sisävu-ourukset purettiin. Muilta osin kunnostus on jäänyt keskeneräisiksi (Takala 2006, 2; Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus edustaa tyyppitaloajan asuinraken-nusta. Portaat yläkertaan nousevat eteises-tä. Keskimmaisessa huoneessa on leivinuuni ja liesi, ja molemmissa itäpäädyn huoneissa korkeat pönttöuunit. Länsipäädyssä on pel-tikuorinen pystyuuni. Keskimmäisen ja länsi-päädyn tilan väliin on tehty laajennettu auk-ko hirsiseinään. Rakennuksen yläkerta on kyl-mää ullakkoa.

Rakennuksessa on alkuperäiset puuikku-nat ja laakaväliovet. Alapohja on betonia. Vii-meisimmissä purkutöissä on menetetty mer-kittävä määrä vanhoja pintarakenteita.

Päärakennuksen sisäänkäynti on pitkän sivun keskellä. Siinä on massiivipuiset pilarit. Julkisivun maa-lipinta ja ikkunat ovat kunnostuksen tarpeessa. Julkisivujen uusin dispersiotyyppinen maalikerros (akrylaatti tms.) on kuoriutunut pois laajalta osin. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen kunto

Rakennuksessa on havaittu kosteusvaurioita jo vuoden 2006 kartoituksessa (Takala 2006, 2). Sen jälkeen sisäpintarakenteet on purettu. Betonialapohja tuo kylmillään olevassa hirsirakennuksessa herkästi kosteusongelmia rakenneliittymiin. Hirsirunko ja perustukset ovat kuitenkin ryhdissä, vesikatto on ehjä ja tulisijat todennäköisesti toimivia. Julkisivupinnat ja ikkunat ovat kunnostuksen tarpeessa. Rakennus soveltuu nykyisessä puretussa asussaan varsin rajattuihin käyttötarkoituksiin.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Niinimäen uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: tyyppitalo-tyyppinen hirsitalo.

Itäpäädyn huoneissa on pöytäuunit. Rakennuksen sisäpintojen purkujen yhteydessä on paljastunut myös ummistettuja oviaukkoja. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Ullakko on kylmää rakentamatonta tilaa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Länsipäädyn huoneessa on peltipäällysteinen muurattu pystyuuni. Lattiat on purettu betonille. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä eteisestä itäpäädyn tiloihin. Portaikko kulkee kulkuväylän yllä. Portaiden alapinta on puupaneloitu. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

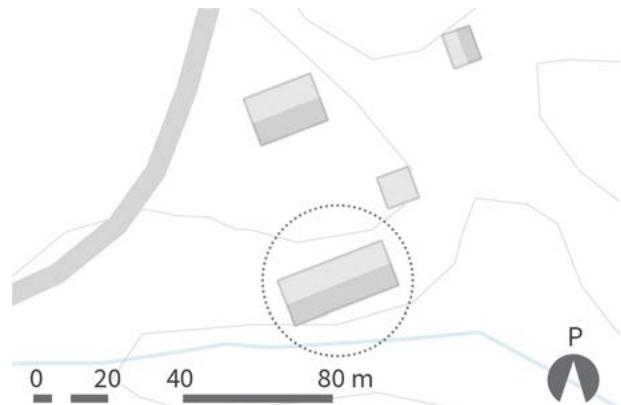
2.3.3 Niinimäki, Navetta

Perustiedot

Kohdenumero: 573
Koordinaatit: 6784860,831 ; 402390,3405
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1912 Talousrakennus
Päämitat: 15 m x 6 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1933

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni, luonnonkivi
Runkorakenteet: Hirsi, puhtaaksimuurattu
tiili, rankarakenne
Julkisivuverhous: –, pystylauditus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, kolmiorima-huopakate

Navetta on pääosin romahtanut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on ollut karjasuoja ja hevostalli. Siinä näkyy merkkejä erilaisista muutostöistä.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Keskiosassa rakennusta on hirsikehikko, jota on laajennettu molempiin suuntiin. Hirsikehikon länsipuolella on korkea piippu. Kehikon ja läntisen laajennuksen välinen seinä sekä läntisen laajennuksen takaseinä on muurattu. Myös osa väliseinistä on muurattuja.

Rakennuksessa on useita eri kokoisia sisäkäyntejä ja ikkunoita.

Rakennuksen kunto

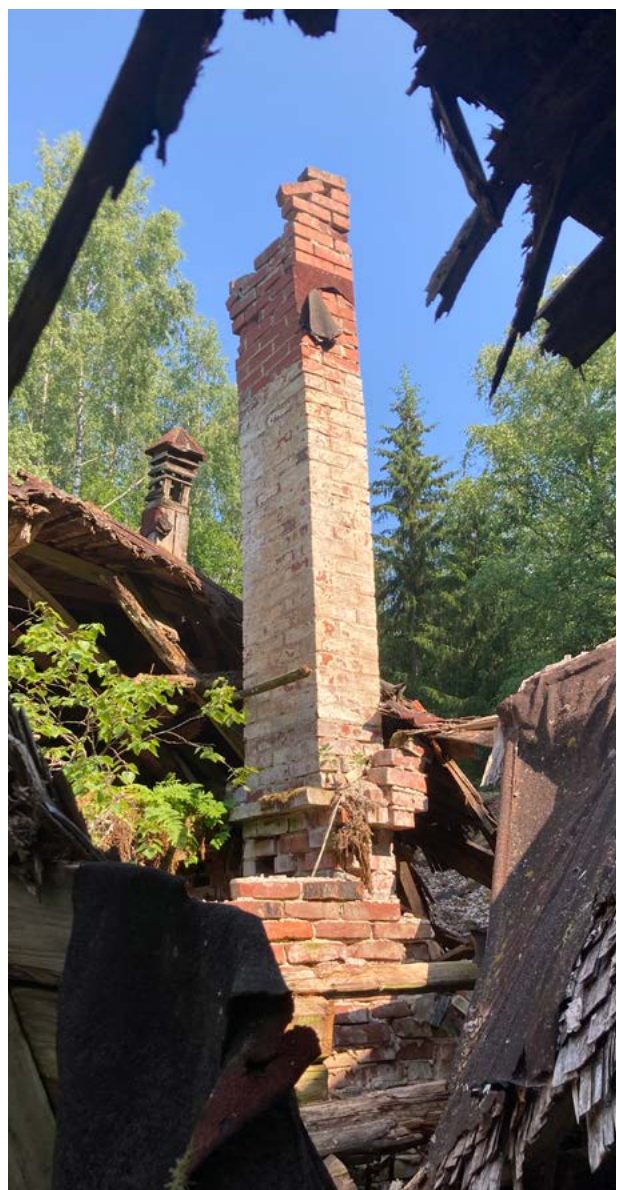
Rakennus on purkukuntoinen. Kattorakenne on suurilta osin sortunut sisään ja savupiippu on sortunut. Erityisesti itäpäädyn vanhoja puu- ja tiilirakenteita sekä ikkunoita olisi kuitenkin mahdollista käyttää kierrätysosina.

Tilojen katto on pääosin lomalaudoitettu. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Niinimäen uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: laadukkaita rakennusosia – huonon kunnon vuoksi enää lähinnä kierrätysarvo.

Piippu on yläosastaan romahtanut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

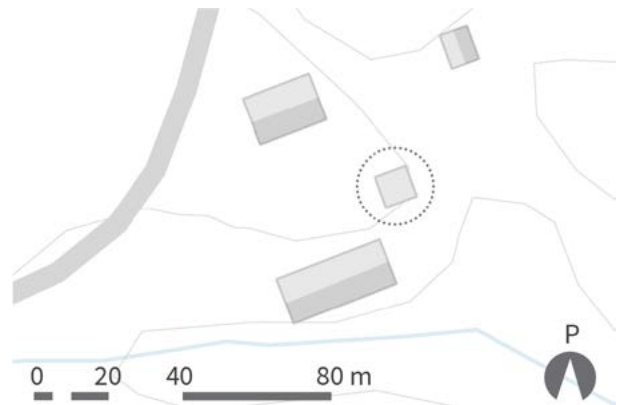
2.3.4 Niinimäki, Aitta

Perustiedot

Kohdenumero: 572
Koordinaatit: 6784883,794 ; 402399,7909
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1912 Talousrakennus
Päämitat: -
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1930-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Luonnonkivi
Runkorakenteet: Rankarunkoinen
Julkisivuverhous: Rimalaudoitus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Lapekatto,
huopakate purettu

Aitta on osin purettu, osin romahtanut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on ollut aitta. Siinä on ollut useita tiloja, joihin on johtanut leveät pariovet. Pohjoispäädyssä on ollut pieni terassi ja sisätila.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on ollut muodoltaan ja asettelultaan tyypillinen pihapiirin sivurakennus.

Rakennuksen kunto

Rakennus on pääosin romahtanut, ja suurilta osin purettu.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Niinimäen uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: –

Vuonna 2001 aitta oli vielä pystyssä. Kuvassa näkyvät kuitenkin kattohuovan vauriot, jotka sittemmin 20 vuodessa johtivat nykytilanteeseen. Kuva: Panu Nykänen 2001.

Kuva ainoasta vielä pystyssä olevasta sisätilasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

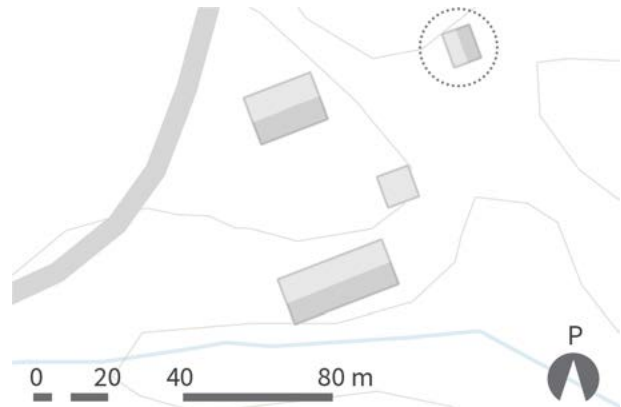
2.3.5 Niinimäki, Sauna

Perustiedot

Kohdenumero: 574
Koordinaatit: 6784905,597 ; 402413,8073
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1911 Saunarakennus
Päämitat: 5 m x 3 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1933

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni
Runkorakenteet: Puurunko
Julkisivuverhous: Pystyrimaverhous
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Niinimäen saunarakennus pilkistää metsän keskeltä. Kasvillisuus on kasvanut tiheästi saunan ympärille. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Niinimäen saunarakennus sijaitsee tiukasti rajatun pihapiirin likellä. 1950-luvun ilmakuvien perusteella alue on ollut pelto- ja niittyaukeaa. Nykyään rakennuksen ympäristö on voimakkaasti metsittynyt, sillä sitä ei ole pihapiirin tavoin raivattu avoimeksi.

2010-luvulla rakennuksen ulkovuoraus purettiin hirsipintaan asti ja rakennukseen tehtiin peltikatto (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Ulkovuorauksen työryhmänä toimi joukko Kiippulan ammattiopiston opiskelijoita, ja puretut laudat varastoitiin navettataloon (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on yksinkertainen pieni talousrakennus. Siinä on pystyrimaverhous ja tiilikuvioinen profiilipeltikate.

Ulko-ovesta käydään sisään pukuhuoneeseen. Pukuhuoneesta käydään vasemmalle

saunaan. Saunassa on puulämmitteinen kiuas ja pata. Seinät on puupaneloitu.

Saunarakennuksessa on betonilattia. Pukuhuoneessa betonilattian päällä on ritilä.

Rakennuksen kunto

Rakennus on kohtalaisessa kunnossa. Kosteuden rakennuspaikan vuoksi puuosissa on lahovaurioita.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Niinimäen uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteistyyppinen hirsisauna.

Kuva vuodelta 2001. Kuva: Panu Nykänen 2001.

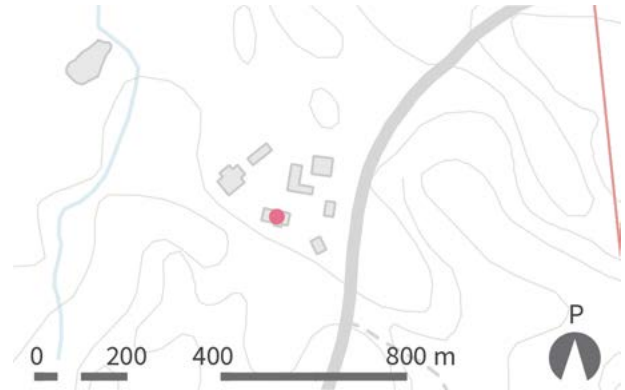
2.4 Mustajärvi

2.4.1 Pihapiiri

Mustajärven torppa on toinen Iso-Evon liikamaille perustettu torppa. Sen ensimmäiset asukkaat saapuivat Padasjoelta ja asettui-
vat alueelle vuonna 1810.

Mustajärven tila oli alun perin kruunun metsänvartijantalo. Tila itsenäistyi vuonna 1934.

Tilan nykyinen rakennuskanta on muodostunut 1850–1930. Rakennukset sijoittuvat pihapiiriin avoimesti, muodostaen pienempiä pihapiirejä. Päärakennuksen eteläpuolella on ollut useita pienempiä talousrakennuksia, jotka ovat muodostaneet oman pihapiirinsä.

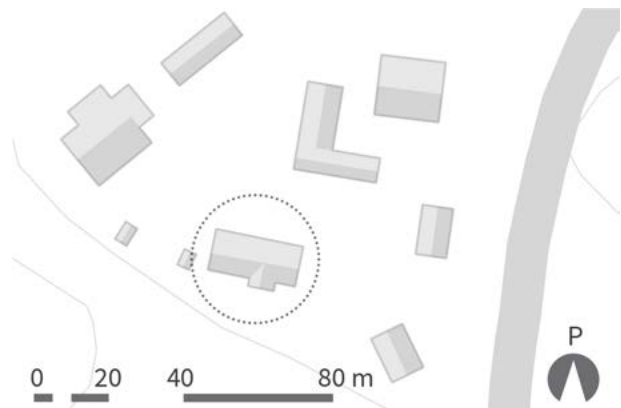

Ilmakuva pihapiiristä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2.4.2 Mustajärvi, Vuokratupa

Perustiedot

Kohdenumero: 72382
Koordinaatit: 6788095,457 ; 398975,0394
Luokka: 1300 Liike- ja majoitus-
rakennukset
Luokan tarkenne: 1311 Vuokratupa
Päämitat: 18 m x 7 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1920–1930-luku (vähintään
voimakas uudistus)

Rakennetyypit

Perustukset: Luonnonkivijalka
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: Rimalauta
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, kolmiorima-
huopakate

Ilmakuva rakennuksesta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Alun perin kohde rakennettiin vakituiseen asuinkäyttöön. Rakennus on suunnilleen 1930-luvun asussa, mutta sen runko antaa viitteitä matalammasta huonetilasta aiemmin. On siis mahdollista, että rakennus on merkittävästi vanhempi, mutta nykyinen ulkoasu, tulisijat, lattiat, sisäkatot, väliovet ja ikkunat, on rakennettu 1930-luvulla.

Nykyisin rakennus palvelee vuokratupana. Huoneet lämpenevät vanhaan tapaan tulisijoilla, joskin hella ja toinen pystyuuneista on tällä hetkellä pois käytöstä. Tuvassa on leivinuuni, salissa ja kammarissa pystyuunit ja keittiössä hella. Kaikki tulisijat ovat verhoamattomia, alkuperäisiä tiilitulisijoja.

Viimeiset tuvan asukkaat ovat olleet Mustajärven sukua (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Vuonna 1922 syntynyt ja 2002 kuollut Mauno Mustajärvi asui koko elämänsä torpalla. Myös hänen isänsä Anton Mustajärven tiedetään asuneen samoilla sijoilla. Mustajärven kuoleman jälkeen perikunta myi kiinteistön Metsähallitukselle (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Rakennusta kunnostettiin 2010-luvulla Metsähallituksen johdolla vankityönä (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Rakennus nostettiin takaisin kivijalalleen, alimmat hirret uusittiin ja rakennus maalattiin. Sähköt ja vesikate on uusittu 2000-luvulla (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

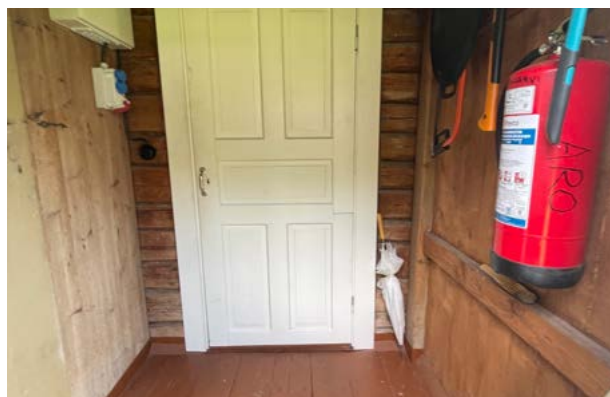
Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennuksen tilajako on lamasalvosperinteelle tyypillisen selkeä, ja salia lukuun ottamatta kaikissa huoneissa on perinteinen kiertokäynti. Päädyissä sijaitsevat sali ja tuppa, ja niiden välissä kamhari ja keittiö, joilta on uloskäynnit etelään ja pohjoiseen kahdelle kuistille.

Ikkunat ja oviaukot sijaitsevat pääsääntöisesti kunkin seinän keskellä. Ikkunat ovat alkuperäiset, sisään ja ulos aukeavat puuikkunat, joissa on pääosin kuusi pienehköä ruutua kahdessa puitteessa. Salissa puitteita on kolme rinnan, ja ruutuja on yhdeksän.

Sisäkatot on helmiponttipaneloitu lukuun ottamatta keittiötä ja tupaa, joissa on näkyvillä tumma lankkulaipio kannattajineen. Lattiat ovat leveää ponttilautaa. Väliovet ovat alkuperäisiä peiliovia. Ovien ja ikkunoiden alkuperäinen heloitus on säilynyt hyvin.

Rakennus on säilynyt poikkeuksellisen laajasti suunnilleen 1930-luvun asussaan lattioista ja sisäkatoista väliovien heloituksiin ja pintakäsittelyihin.

Valokuva pohjoisjulkisivun eteisestä. Eteinen on rankarakenteinen. Sen yhteydessä on pieni varasto. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä tupaan. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä eteläjulkisivun kuistilta. Kuistin yhteydessä on portaat vintille. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen kunto

Kohde on hyväkuntoinen. Huolestuneisuutta aiheuttaa lähinnä ulkoseinää vasten kasvava heinäkavillisuus, jolla on yleensä taipumus hidastaa rakenteen kuivumista ja aiheuttaa pitkällä aikavälillä lahovaurioita. Alapohja tuulettuu heikosti, ja sen tilaa on seurattava.

Kulttuurihistorialliset arvot

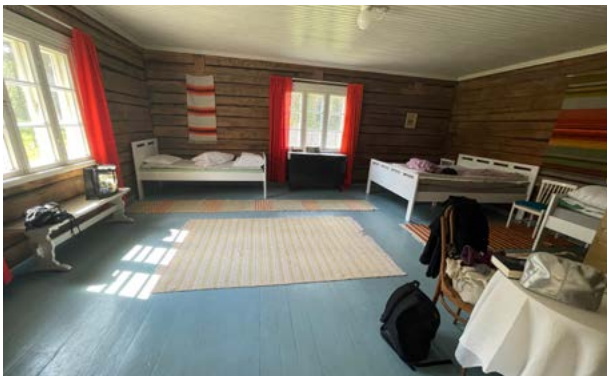
- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa (Mustajärven pihapiirin keskus, harmoninen osa ajallisesti yhtenäistä mutta monimuotoista pihakokonaisuutta)
- Rakennushistorialliset arvot: poikkeuksellisen hyvin n. 1930-luvun asussa säilynyt perinteinen hirsitalo.

Tuvassa on leivinuuni. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Tuulettuva yläpohja on korkea. Osa yläpohjan täytteistä on poistettu. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä salista. Tila on majoituskäytössä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Väliovet ovat alkuperäisiä peiliovia. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä keittiöön, jossa on alkuperäinen muurattu liesi. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Näkymä keittiöstä. Kuvan oikealla puolella on rakennuksen pohjoisjulkisivun kuisti ja uloskäynti. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

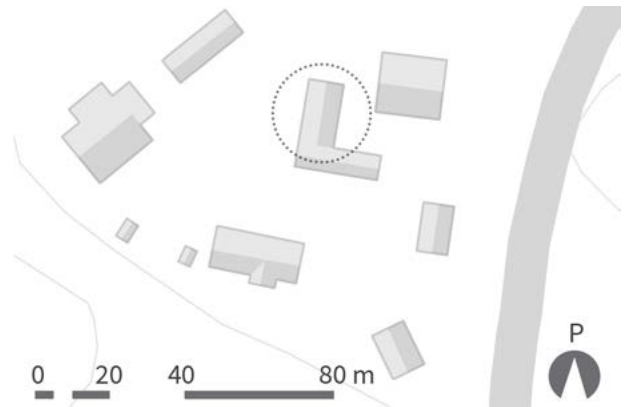
2.4.3 Mustajärvi, Vaja

Perustiedot

Kohdenumero: 75936
Koordinaatit: 6788122,662; 398987,3285
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1912 Talousrakennus
Päämitat: 12,1 m x 5,6 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1920–1930-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Nurkkakivet
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –, lauta
Kattomuoto ja katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Mustajärven vaja. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on toiminut autotallina tai katoksena. Nykyisin se toimii varastona ja halkovajana.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on osittain hirsirunkoinen ja osittain rankorakenteinen. Rakennuksen länsijulkisivulla kahdet leveät pariovet ja yksi leveä käyntiaukko. Ovellisissa tiloissa lattia on laudoitettu. Avoimessa vajassa on maalattia. Rakennuksen katto on uusittu profiilipeltikatteeksi.

Rakennuksen kunto

Rakennus on kohtuullisen hyvässä kunnossa käyttötarkoituksen huomioiden. Puuosat ovat kovin lähellä maata ja niihin nouseva kosteus vaurioittaa alimpia hirsikertoja. Rakennuksen kohottaminen hidastaisi vaurioiden etenemistä.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsivaja.

Rakennuksen itäjulkisivulla hirsirunkoisessa osassa on kaksi ikkuna-aukkoa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

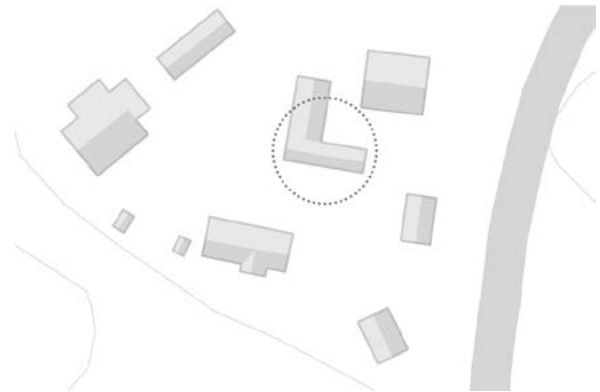

Rakennuksen länsijulkisivulla on leveät pariovet ja kulkuaukko varastoihin. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

2.4.4 Mustajärvi, Aittarivi

Perustiedot

Kohdenumero: 72385
Koordinaatit: 6788113,575; 398990,4706
Luokka: 1700 Maatalousrakennukset
Luokan tarkenne: 1799 Muu maa-,
metsätalousrakennus
Päämitat: 3,4 m x 14,1 m
Kerrosuku: 1
Rakennusvuosi: 1862

Rakennetyypit

Perustukset: Nurkkakivet
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Aittarivin eteläjulkisivu. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Aitat ovat todennäköisesti olleet aina varastokäytössä.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennuskokonaisuus koostuu kolmesta erillisestä hirsikehikosta. Kohteessa on aikaisemmin ollut pärekatto, mutta se on peitetty profiilipeltikatteella vuoden 2008 jälkeen. Aitat on perustettu nurkkakiville, ja niissä on lankkulattiat.

Rakennuksen kunto

Rakennuskokonaisuus on pääsääntöisesti hyvässä kunnossa. Puuosat ovat kohtalaisen etäällä maasta, mutta alimmissa hirsivarveissa on silti paikoin kosteuden aiheuttamaa lahoa.

Yhden aitan sisäänkäynti. Kaikkien sisäänkäyntien oviluukut aukeavat sisäänpäin. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana IsoEvon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa (pihapiirin keskeinen rakennus, paralleeli pari päärakennuksen kanssa)
- Rakennushistorialliset arvot: poikkeuksellisen hyvin alkuperäisessä asussaan säilynyt perinteinen, kolmi-osainen hirsiaitta.

Aitat ovat hirsisalvokseltaan pitkänurkkaisia. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

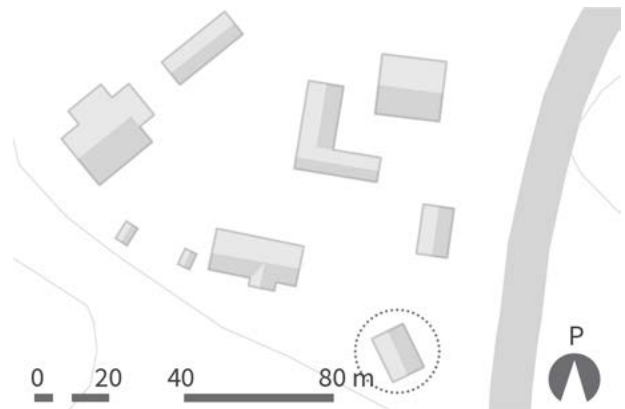
2.4.5 Mustajärvi, Pientalo

Perustiedot

Kohdenumero: 72383
Koordinaatit: 6788077,661 ; 399001,9672
Luokka: 1000 Asuinrakennukset
Luokan tarkenne: 1011 Pientalo
Päämitat: 7,9 m x 5,1 m
Kerrosluku: 2
Rakennusvuosi: Ei tiedossa

Rakennetyypit

Perustukset: Luonnonkivi
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, peltikate

Rakennuksen sisäänkäynti on pohjoispuolelta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Pikkutupa (myös pirtti, morkku) on asuinkäytössä ollut pieni rakennus. Se on todennäköisesti yksi Mustajärven torpan vanhimmista rakennuksista. Rakennus on siirretty Mustajärven isännän vaimon kotitalta (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022).

Pikkutuvassa on asunut Mustajärven tilan vuokralaisia. Asukkaita ovat olleet muun muassa Emil ja Aino Lindholm, Antti Laaksonen ja Mikko Kylökäs (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Viimeisimpänä rakennuksessa on asunut Lasse Salo, joka muutti rakennuksesta pois 1990–2000-lukujen vaihteessa ennen Mauno Mustajärven kuolemaa. Tämän jälkeen rakennus on ollut tyhjillään (Seppo Kylökkään haastattelu 31.10.2022). Rakennukseen on vedetty 1960-luvulla sähköt.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Pikkutupa on verhoilematon, pitkänurkkainen hirsirakennus, joka on perustettu nurkakiville ja lamasalvottu harjalle asti. Kattoa kantavat vanhakantaiset vuoliaiset. Rakennustyypiltään se vastaa yksinäistupatyypistä päätyeteisrakennusta. Sisäänkäynnin yhteydessä on yksinkertainen avokuisti. Rakennuksessa on eteistila, varasto ja tupa. Eteisestä on käynti ullakolle. Eteisen uloskäynti on alun perin ollut länsijulkisivulta.

Tuvan vanha uuni on purettu, ja nykyinen on muurattu 1930-luvulla. Lattiat ovat leveää siniseksi maalattua lankkua. Seinät on pinokopahvitettu ja tapetoitu. Tuvan lattiassa on luukku kellariin.

Rakennuksen kunto

Rakennuksen sisätilat ovat mullin mallin mutta yleiskunto on hyvä. Hirsirunko on hie-
man liian lähellä maata ja pihakasvillisuus turhan lähellä seiniä, joten runko on alttiina maakosteudelle. Nykyisellään rakenteet ovat kuitenkin kunnossa. Ikkunat ovat kunnostuksen tarpeessa.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsitalo, vuoliaiskattorakenne, leveät lattia- ja kattolankut.

Valokuva sisäänkäynniltä. Vasemmalla kulku varastoon, edessä kulku tupaan. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pienessä tuvassa on kaksi ikkunaa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Tuvan leivinuuni on muurattu 1930-luvulla. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

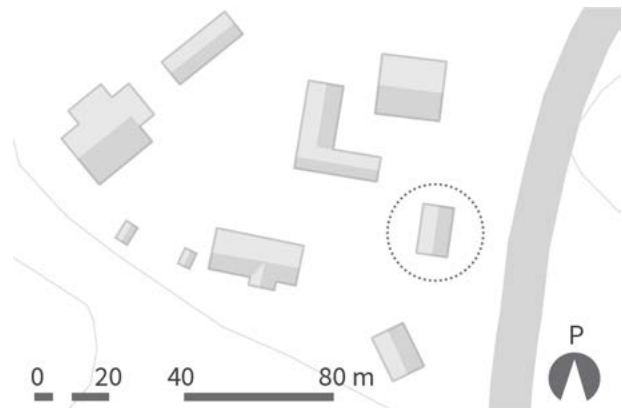
2.4.6 Mustajärvi, Sauna

Perustiedot

Kohdenumero: 72384
Koordinaatit: 6788100,733 ; 399009,052
Luokka: 1900 Muut rakennukset
Luokan tarkenne: 1911 Saunarakennus
Päämitat: 7,3m x 4,7 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1920-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, peltikate

Valokuva etelän suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Mustajärven sauna- ja pesutupa on rakennettu 1920-luvulla. Rakennus on edelleen käytössä saunana.

Rakennuksen pohjoispäädyssä on tehty laajoja hirsikorjauksia ja koko sauna on kengitetty 2010-luvulla Metsähallituksen toimesta.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on verhoilematon betoniperustainen hirsirakennus. Se on ollut keittomaalattu punaiseksi, mutta maalipinta on haalistunut pois. Rakennuksen ikkunat ovat kuusiruutuiset ja maalattu oranssiksi. Rakennuksessa on pukutila, pesutupa ja sauna. Pesutuvassa on tulisija ja muuripata.

Rakennuksen kunto

Rakennus on hyvässä kunnossa, vaikka sen alin hirsikerta on kovin lähellä maata. Todennäköisiä paikallisen lahon paikkoja on betonisen alapohjalaatan ja hirsiseinän liittymäkohdissa.

Pesutuvan muurattu tulisija ja muuripata. Oikealta käynti saunaan. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

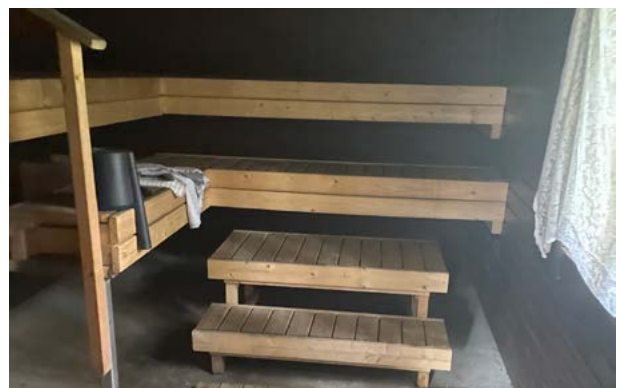
- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsisauna.

Eteisen naulakko. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Pesutupa on tilava. Betonilattian päälle on tehty harva laudoitus. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Sauna on tilava ja lauteet uudehkot. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

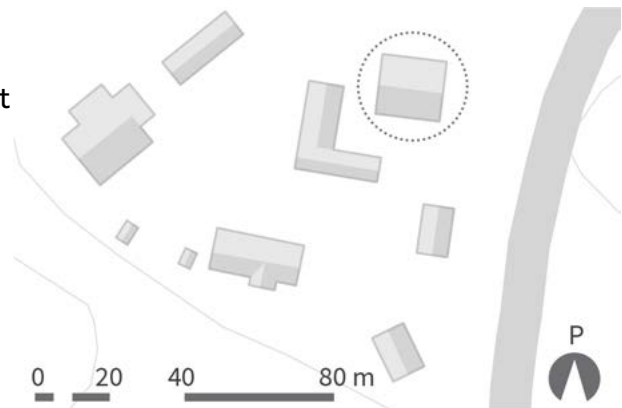
2.4.7 Mustajärvi, Vanha navetta

Perustiedot

Kohdenumero: 72386
Koordinaatit: 6788127,867; 399004,4013
Luokka: 1700 Maatalousrakennukset
Luokan tarkenne: 1711 Eläinsuoja
Päämitat: 11 m x 8 m
Kerrosluku: 2
Rakennusvuosi: 1910-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Betoni
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, peltikate

Rakennus kuvattuna etelän suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Rakennus on toiminut navettana ja eläinsuojana. Nykyisin rakennus on osin varastokäytössä.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Navetta on korkea satulakattoinen rakennus. Sen pihan ja metsän puoleisella sivulla on kaksi sisäänkäyntiä kummallakin. Länsipäädyssä on vanha käymälä. Itäpäädyssä on ollut puusilta ylisille, mutta se on purettu. Ikkunat ovat pieniruutuisia ja maalattu okran sävyisiksi.

Sisätiloissa on vielä joitain navettakäytön aikaisia betonirakenteita ja -kaukaloita.

Rakennuksen kunto

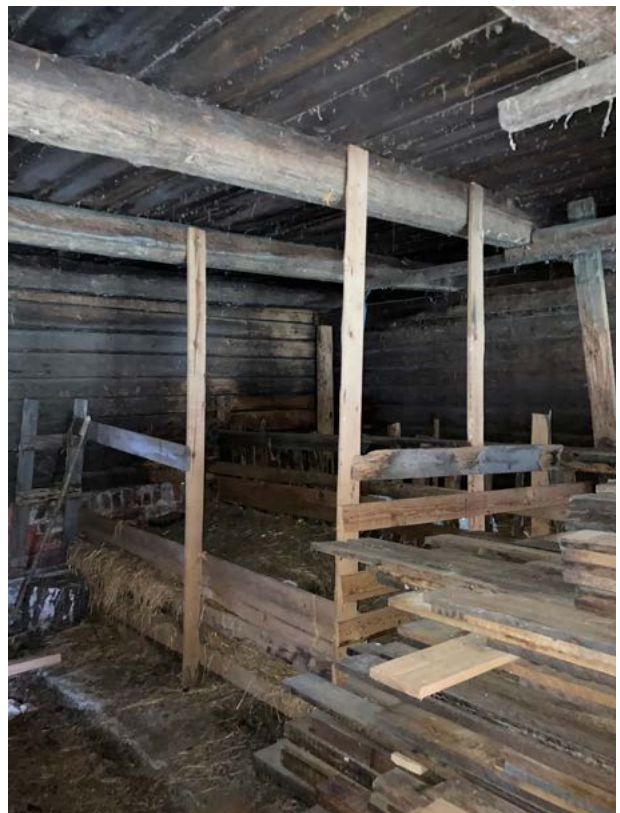
Rakennus on kohtalaisessa kunnossa. Rakennus on painunut varsin syvälle maata vasten ja osassa alimmista hirsistä on hyönteisten aiheuttamia vaurioita.

Sisätilassa säilytetään puutavaraa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsinavetta, erittäin hyvä säilyneisyys.

Sisätiloissa on vielä jäljellä alkuperäiseen käyttötarkoitukseen viittaavia rakenteita. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen eteläjulkisivulla on ulokkeena käymäläsiipi. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

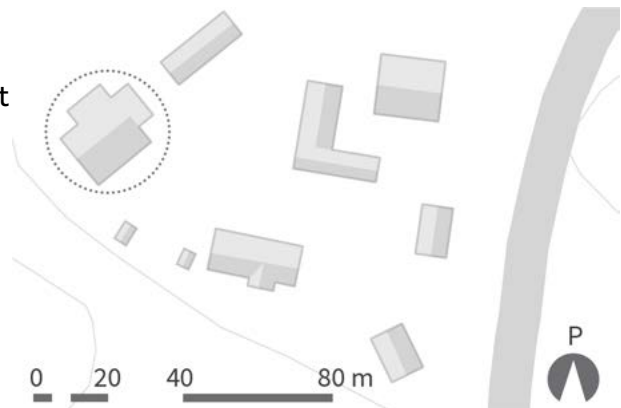
2.4.8 Mustajärvi, Riihi

Perustiedot

Kohdenumero: 72387
Koordinaatit: 6788119,669; 398946,9149
Luokka: 1700 Maatalousrakennukset
Luokan tarkenne: 1799 Muu maa-,
metsätalousrakennus
Päämitat: 15,2 m x 8,3 m
Kerros-luku: 1
Rakennusvuosi: 1890-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Nurkkakivet, luonnonkivi
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, profiilipeltikate

Kuva rakennuksesta pohjoisen suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Mustajärven torpan riihi on ollut viljan kuivatus- ja varastointipaikka. Nykyisellään sen yhteydessä varastoidaan jonkin verran tilan vanhaa esineistöä.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Riihessä kiuashuone ja ruumenhuone sekä kaksi kevytrakenteista kylkiäistä. Lisäksi rakennuksen länsijulkisivulla on katos. Rakennus on hirsirunkoinen ja pitkänurkkainen. Se on perustettu nurkkakiville. Sisätilojen lattiat ovat leveää lankkua.

Rakennuksen kunto

Rakennus on hyväkuntoinen. Kiuas on rapautunut ja alimmat hirsivarvit ovat kovin lähellä maata, mutta akuuttia korjaustarvetta ei ole.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsiriihi, erittäin hyvä säilyneisyys.

Riihen kiuas on osin melko rapautunut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Ulkona katoksessa on jonkun verran tilan toimintaan liittyvää historiallista esineistöä. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Kiuashuoneen sisätilaa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

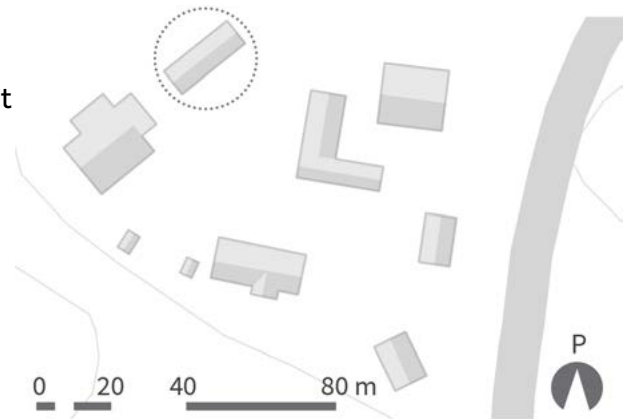
2.4.9 Mustajärvi, Parilato

Perustiedot

Kohdenumero: 72388
Koordinaatit: 6788135,391: 398964,7767
Luokka: 1700 Maatalousrakennukset
Luokan tarkenne: 1799 Muu maa-,
metsätalousrakennus
Päämitat: 4,2 m x 15 m
Kerrosluku: 1
Rakennusvuosi: 1900-luku

Rakennetyypit

Perustukset: Nurkkakivet
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: –
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto, pärekatto

Rakennus kuvattuna etelän suunnasta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Parilato on toiminut varastotilana.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Rakennus on tyypillinen parilato. Siinä on maalattialla oleva keskitila, ja kaksi omista hirsikehikoistaan muodostuvaa latoa. Eteläjulkisivulla on avoin sisäänkäyntiaukko.

Rakennus on pitkänurkkainen ja pärekattoinen. Se on rakennettu kuorituista, pelkkäamattomista ja varaamattomista hirsistä.

Rakennuksen kunto

Hyvin tuulettuva lato on varsin hyväkuntoinen, vaikka vanha pärekate vuotaa reippaasti. Katon korjaaminen pidentäisi ladon käyttöikää ja tekisi sen varastokäytöstä mahdollisen.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa
- Rakennushistorialliset arvot: perinteinen hirsilato, erittäin hyvä säilyneisyys.

Ladon keskitilan pariovet. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Sisäkuva pohjoispäädyn ladosta. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen perustukset ovat matalat, ja osa hirsistä on maata vasten. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

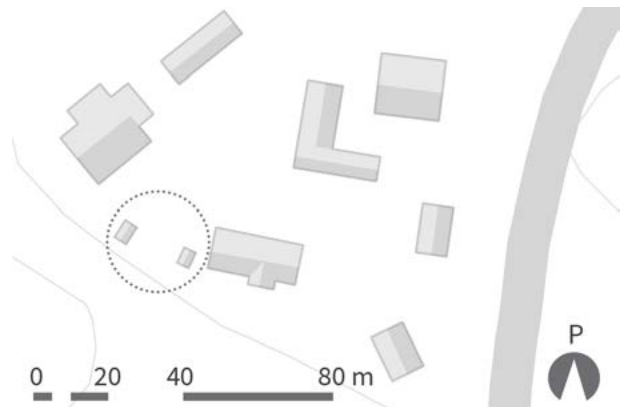
2.4.10 Mustajärvi, Kellarikuopat

Perustiedot

Kohdenumero: 75937, 75955
Koordinaatit: 6788099,376; 398950,1311
6788101,033; 398958,2493
Luokka: 2200 Palvelurakennelmat
Luokan tarkenne: 2217 Kellari
Päämitat: 2 m x 2m
Kerrosuku: 1
Rakennusvuosi: Ei tiedossa

Rakennetyypit

Perustukset: Maanvarainen
Runkorakenteet: Hirsi
Julkisivuverhous: Laudoitus
Kattomuoto ja
katetyyppi: Satulakatto,
kolmiorimahuopakate

Idän puoleinen kellarikuoppa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Lännen puoleinen kellarikuoppa. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Rakennuksen käyttöhistoria

Kellarikuopat ovat toimineen kylmäsäilytystiloina.

Rakennuksen arkkitehtuuri

Mustajärven torpalla sijaitsevat kaksi kellarikuoppaa ovat kolmiorimahuopakatteiset pienet katokset, joiden alla sijaitsevat luonnonkivistä ladotut kellarikuopat.

Rakennuksen kunto

Kuoppien katteet on uusittu lähivuosina, ja kellarikuopat ovat hyvässä kunnossa.

Kulttuurihistorialliset arvot

- Historialliset arvot: ikä, osa vanhaa asuinpaikkaa (edustaa Mustajärven uudistilan historiaa osana Iso-Evon liikamaiden jakoa)
- Maisemalliset arvot: osa perinteistä maalaispihaa (maisemarooli vähäinen)
- Rakennushistorialliset arvot: kohtalaisen harvinainen kellarirakentamisen konsepti.

Toisen katoksen sisätilaa. Rakenteet on uusittu kauttaaltaan. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Toisen katoksen kellaritilaa. Kellari on ladottu luonnonkivistä ja sinne johtaa puiset tikapuut. Kuva: Saatsi Arkkitehdit.

Lähteet

- Hämeenlinnan kaupungin karttapalvelu. – <kartta.hameenlinna.fi/ims>.
- Ilosalo, P. 2005a: Evon Natura 2000 -alueen luontokohdekeskittymiä. Luutajoen suu. – <www3.hamk.fi/Evo-Life/Kartat/Luutaaja.html>, viitattu 1.11.2022.
- 2005b: Evon Natura 2000 -alueen luontokohdekeskittymiä. Hokajärvi. – <www3.hamk.fi/Evo-Life/Kartat/Hokajarvi.html>, viitattu 1.11.2022.
- 2005c: Evon Natura 2000 -alueen luontokohdekeskittymiä. Metsäsienharju. – <www3.hamk.fi/Evo-Life/Kartat/Valkeamusta.html>, viitattu 1.11.2022.
- 2005d: Evon Natura 2000 -alueen luontokohdekeskittymiä. Luutaaja – Rusthollinkangas. – <www3.hamk.fi/Evo-Life/Kartat/Rustholli.html>, viitattu 1.11.2022.
- Lindberg, H. & Kallonen, S. 2012: Kruunun liikamaasta NATURA 2000 -alueeksi. – Teoksessa: Hokka, T., Häkkinen, I., Kolkka, M., Korhonen, P., Lindberg, H., Sipilä, A., Viitala, R. & Vuori, P. (toim.), Evo 150 – metsän opetuksia. HAMKin julkaisuja 3/2012: 97–102.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2022: Evon kehittämistyöryhmä: Evosta luonnon monimuotoisuutta edistävä valtion malliretkeilyalue. – Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 29.6.2022. <valtioneuvosto.fi/-/1410837/evon-kehittamistyoryhma-evosta-luonnon-monimuotoisuutta-edistava-valtion-malliretkeilyalue>, viitattu 12.9.2022.
- Maanmittauslaitos: Karttapaikka. – <maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/karttapaikka>.
- Metsähallitus 2015: Evon retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 133. 120 s.
- 2022a: Evon historia ja nähtävyydet. – Luontoon.fi-verkkopalvelu, Metsähallitus. <luontoon.fi/evo/historiajanahtavytydet>, viitattu 1.11.2022.
- 2022b: Evon luonto. – Luontoon.fi-verkkopalvelu, Metsähallitus. <luontoon.fi/evo/luonto>, viitattu 12.9.2022.
- 2022c: Rakenteiden, reittien ja arkeologisten kohteiden tietojärjestelmä PAVE. – Metsähallitus, Vantaa.
- Museovirasto 2010: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. – Museovirasto. <rky.fi/read/asp/r_default.aspx>.
- Nuottajärvi, M. 2020: Evon retkeilyalue. Luontoarvot. 12.11.2020. – <www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2021/02/Evo_retkeilyalue_Luonto_Optimized.pdf>, viitattu 12.8.2022.
- Nykänen, P. 2001: Padasjoki, Evo, Savijärven tervatehdas. Kertomus tarkastusmatkasta.
- Paaskoski, J. 2012: Evo metsäalan kouluttajana. – Teoksessa: Hokka, T., Häkkinen, I., Kolkka, M., Korhonen, P., Lindberg, H., Sipilä, A., Viitala, R. & Vuori, P. (toim.), Evo 150 – metsän opetuksia. HAMKin julkaisuja 3/2012: 49–60.
- Paikkatietoikkuna. – <kartta.paikkatietoikkuna.fi>.
- Ruuhijärvi, J., Heikkinen, P. & Luttinen, R. 2022: Vedet. – Teoksessa: Evon luontopas. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna.
- Suomen ympäristökeskuksen karttapalvelu. – <syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Karttapalvelut>.
- Suomen ympäristökeskus 2018: Tiivistelmä Natura 2000 -alueen suojeluperusteista. Evon alue FI0325001. – Suomen ympäristökeskus. <paikkatieto.ymparisto.fi/natura/2018/tiivistelmat/FI0325001.pdf>, viitattu 31.10.2022.

Talvitie, P. 2016: Hämäläistalonpojat ja iso-
jako 1960-luvulla. Ennen ja nyt: histori-
an tietosanomat. 2/2016. – <ennenjanyt.
net/2016/05/hamalaistalonpojat-ja-isoja-
ko-1760-luvulla>.

Viitala, R. 2012: Maanjako Evolla. – Teoksessa:
Hokka, T., Häkkinen, I., Kolkka, M., Korho-
nen, P., Lindberg, H., Sipilä, A., Viitala, R. &
Vuori, P. (toim.), Evo 150 – metsän opetuk-
sia. HAMKin julkaisuja 3/2012: 85–96.

Ympäristöministeriö 2020: Ympäristö- ja il-
mastoministeri Mikkonen: Kansallispuis-
toesityksistä Sallatunturi ja Evo jatsoon. –
Ympäristöministeriön tiedote 17.11.2020.
<ym.fi/-/ymparisto-ja-ilmastoministeri-
mikkonen-kansallispuistoesityksista-salla-
tunturi-ja-evo-jatsoon>, viitattu 12.9.2022.

Haastattelut

Risto Viitalan puolistrukturoitu teemahaas-
tattelu 16.9.2022.

Seppo Kylökkään puolistrukturoitu teema-
haastattelu 31.10.2022.

Liitteet

Liite 1 Metsähallituksen Arvottamisavaimen mukainen rakennetun kulttuuriympäristön arvottaminen 30.11.2022

Onnin maja, Vuokratupa

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Onnin maja, Sauna

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus	x			
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima	x			
Historiallinen kerroksellisuus	x			

Onnin maja, Puuliiteri

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus	x			

Onnin maja, Lato

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Hokajärvi, Varastokämppä

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Hokajärvi, Varasto

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Niinimäki, Pientalo

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Niinimäki, Navetta

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Niinimäki, Aitta

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus	x			
Tyypillisuus	x			
Edustavuus	x			
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Niinimäki, Sauna

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus	x			
Tyypillisuus		x		
Edustavuus	x			
Alkuperäisyys	x			
Historia ja todistusvoima	x			
Historiallinen kerroksellisuus	x			

Mustajärvi, Vuokratupa

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus		x		
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Vaja

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus		x		
Edustavuus		x		
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Aittarivi

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Pientalo

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus			x	

Mustajärvi, Sauna

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus		x		
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima		x		
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Vanha navetta

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Riihi

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Parilato

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus			x	
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys			x	
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus		x		

Mustajärvi, Kellarikuopat

Arvottamiskriteerit	0 ei ole arvoja	1 vähän paikallisia arvoja	2 paljon paikallisia arvoja	3 valtakunnallisia arvoja
Harvinaisuus			x	
Tyypillisuus		x		
Edustavuus			x	
Alkuperäisyys		x		
Historia ja todistusvoima			x	
Historiallinen kerroksellisuus			x	

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 238 Haapamäki, J., Haavisto, F., Hoikkala, J. & Riihimäki, A. (toim.) 2022: Suomen meriluonnonsuojelualueiden hoidon tehokkuuden arviointi – Menetelmän pilotointi. 79 s.
- No 239 Toivola, M. 2022: Luonnonhoidollinen vieraspetopyynti saaristossa – Sotkahankkeen tuloksia. 58 s.
- No 240 Toivola, M. 2022: Naturvårdsmässig jakt av främmande rovdjur i skärgården – Sotka-projektets resultat. 58 s.
- No 241 Metsähallitus 2022: Hyvät käytännöt maakotkalle aiheutuvien vaikutusten arviointiin – esimerkkiraportti Nimettömänkankaan tuulivoimahankkeesta. 59 s.
- No 242 Ridanpää, R. & Tervo-Kankare, K. 2022: Matkailuyritysten hiiliopas – Land of National Parks. 66 s.
- No 243 Erkinaro, H. (toim.) 2023: SALMUS – Saving Our Northern Freshwater Pearl Mussel Populations. 336 s.
- No 244 Virnes, J. & Lehtonen, L. 2023: Esteettömien luontokohteiden (reittien) nykytilan arviointi. 48 s.
- No 245 Laulumaa, V. 2023: Päijänteen kansallispuiston arkeologisen inventoinnin päivitys 2022. 38 s.
- No 246 Saatsi, E., Saatsi, P., Sirén, R., Hjelt, H. & Salo, A. 2023: Evon retkeilyalueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2022. 66 s.
- No 247 Saatsi, E., Saatsi, P., Sirén, R. & Salo, A. 2023: Päijänteen kansallispuiston retkeilyalueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi 2022. 68 s.

Sarja B

- No 267 Puranen, T. & Mikkola, M. 2022: Toronsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2020–2021. 60 s.
- No 268 Puranen, T. 2022: Liesjärven kansallispuiston kävijätutkimus 2021. 62 s.
- No 269 Tiikkainen, U. 2023: Sallan kansallispuiston ja Sallatunturin alueen kävijätutkimus 2022. 63 s.
- No 270 Haverinen, S. 2023: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 66 s.
- No 271 Haverinen, S. 2023: Tiilikkajärven kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 64 s.
- No 272 Metsähallitus 2023: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 245 s.

Sarja C

- No 179 Metsähallitus 2021: Vätsärin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 151 s.
- No 180 Metsähallitus 2022: Tulliniemen linnustonsuojelualueen ja Bengtsårin lehdon hoito- ja käyttösuunnitelma. 132 s.
- No 181 Metsähallitus 2022: Selkämeren kansallispuiston ja Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 199 s.
- No 182 Metsähallitus 2022: Helvetinjärven kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 109 s.
- No 183 Metsähallitus 2022: Pinkjärven ja Lasensuon hoito- ja käyttösuunnitelma. 99 s.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (VERKKOJULKAISU) 1799-537X
ISBN 978-952-377-097-3 (PDF)
JULKAISUT.METSA.FI